CURRICULUM

H
69
A256
1983
Gr.1-12

CURRGDHT

ALTA
300
1983u
Gr.1-12

CURR

QUAECUMQUE VERA

EX LIBRIS
UNIVERSITATIS
ALBERTÆNSIS

Програма навчання суспільних наук в Альберті 1981

Language Services

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/prohramanavchann00albe_0

ALTA
300
1983u
Gr1-12
c.3

Програма навчання суспільних наук в Альберті 1981

(ПЕРЕДРУК З ДОПОВНЕННЯМ)

1981 Alberta Social Studies Curriculum

(REPRINT WITH SUPPLEMENT)

ALBERTA EDUCATION 1983

Це видання є службовим документом. Подані поради і вказівки стають обов'язковими лише тоді, коли вони повторюють або перефразовують зміст Програми навчання для початкових шкіл.

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

ACKNOWLEDGEMENTS

Alberta Education acknowledges with thanks the contributions of the following persons who assisted in the development of the 1981 Alberta Social Studies Curriculum:

Members of the Social Studies Curriculum Coordinating Committee

Bill Badger, Edmonton Public School District #7 (from March, 1980)
Tony Burley, Red Deer Public School District #104
Bob Carter, (Chairman) Lethbridge Regional Office, Alberta Education
Jackie Hobal, Edmonton Public School District #7 (to March, 1980)
Marcel Lavallée, Language Services Branch, Alberta Education
Doug Ledgerwood, Acting Associate Director of Curriculum, Alberta Education (September, 1979 to June, 1980)
Sharon Quinn, Calgary Public School District #19
Leebert Redman, Bonnyville School Division #46 (to June, 1980)
Herfried Schmidt, High Prairie School Division #48
Harold Skolrood, University of Lethbridge
Cynthia Smith, Medicine Hat School Division #4
Shirley Stiles, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7

Members of the Social Studies Core/Elective Ad Hoc Committee

Carol Batycky, Calgary Public School District #19
Adrien Bussière, Language Services Branch, Alberta Education
Ted Chambers, Faculty of Commerce, University of Alberta
Grant Davy, Political Science Department, University of Alberta
Bill Dever, Calgary Roman Catholic Separate School District #1
Joan Engel, Calgary Public School District #19
Mark Hornby, Calgary Public School District #19
Connie LeFebvre, Edmonton Public School District #7
Rod MacLeod, History Department, University of Alberta
Dennis Maguire, Calgary Roman Catholic Separate School District #1
Yvette Mahé, University of Alberta
Roberta McKay, Edmonton Public School District #7
Al Mitchner, Edmonton Public School District #7
Beverley Priftis, Calgary Public School District #19
Hugh Ross, Faculty of Education, University of Alberta
Jeanine Tenove, Calgary Roman Catholic Separate School District #1
Nick Van Bakel, Calgary Roman Catholic Separate School District #1
Gertrude Villeneuve, Edmonton Public School District #7
Richard Wray, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7
Vic Zelinski, Calgary Roman Catholic Separate School District #1

Members of the Ukrainian Language Education Curriculum Coordinating Committee

Darlene Atamaniuk, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7
Adrien Bussière, Language Services Branch, Alberta Education
David Dillon, Faculty of Education, University of Alberta
Duane Eberly, Edmonton Public School District #7
Anna Eliuk, (Chairperson) Language Services Branch, Alberta Education
William Horpyniuk, Edmonton Public School District #7
Markiana Hryschuk, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7
Wil Micklich, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7
Orest Olineck, County of Minburn #27

Members of the Ukrainian Social Studies Ad Hoc Committee

Christina Chase, Edmonton Public School District #7
Laryssa Chomiak, Edmonton Public School District #7
Mary Dytyniak, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7
Anna Eliuk, (Chairperson) Language Services Branch, Alberta Education
Marie Hontaryk, Edmonton Roman Catholic Separate School District #7

Alberta Education Staff

Jim Brackenbury, Social Studies Consultant, Grande Prairie Regional Office of Education
Bob Carter, Social Studies Consultant, Lethbridge Regional Office of Educati
Frank Crowther, Associate Director of Curriculum, Curriculum Branch, Alberta Education
Frank Horvath, Social Studies Consultant, Red Deer Regional Office of Educat
Bob Johnson, Social Studies Consultant, Calgary Regional Office of Education
Ardis Kamra, Learning Resources Officer, Curriculum Branch, Alberta Educatio
Terry Kernaghan, Learning Resources Officer, Curriculum Branch, Alberta Education
Fred Schreiber, Social Studies Consultant, Edmonton Regional Office of Education

Alberta Education also acknowledges with gratitude the efforts of the many Alberta educators who worked on provincial social studies curriculum committees, and the several thousands of teachers and other Albertans who contributed their time, energy and ideas, from the time of the 1975 Downey Assessment to the present.

TRANSLATION AND EDITORIAL ASSISTANCE:

Andrij Hornjatkevyč
Vasyl Niniovs'kyj

TYPIST

Victoria Zukiwsky

EDITOR-TRANSLATOR

Halia Czar

NOTE: It is recognized that specific inadequacies and imbalances may continue to exist in Alberta social studies after mandatory implementation begins in Fall 1981, and that minor revisions to curriculum content and objectives may continue to be required on an annual or biannual basis.

To facilitate this process of incremental development, it is hoped that Alberta educators will continue to provide the same outstanding quality of feedback regarding the master curriculum, prescribed resources and support materials that has taken place during the past several years. Assessments will be received with gratitude by Alberta Education staff in the Curriculum Branch and Regional Offices.

ЗМІСТ

I. СУСПІЛЬНІ НАУКИ -- ЗНАЧЕННЯ 1
II. ГОЛОВНІ СКЛАДНИКИ ПРОГРАМИ НАВЧАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК . . . 1
III. МІНІМАЛЬНІ СПОДІВАННЯ 16
IV. НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ 18
V. ЗВЕДЕННЯ 20

ПЕРША КЛЯСА - РОДИНИ

Тема А: Я як особа 23
Тема Б: Я у своїй родині 25
Тема В: Канадські родини 27

ДРУГА КЛЯСА - ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Тема А: Дослідження мого сусідства 29
Тема Б: Сучасні канадські громади 33
Тема В: Сусідства у світі 37

ТРЕТЯ КЛЯСА - СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

Тема А: Взаємозалежність громад у Канаді сьогодні 41
Тема Б: Способи життя канадців в інших часах 45
Тема В: Способи життя в громадах з відмітними рисами культури 49

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА - АЛЬБЕРТА--НАША ПРОВІНЦІЯ

Тема А: Альберта--минувшина, сучасність і майбутність: наші природні багатства 53
Тема Б: Альберта--минувшина, сучасність і майбутність: наші людські багатства 55
Тема В: Зв'язок Альберти з Канадою і зі світом 59

П'ЯТА КЛЯСА - КАНАДА--НАША КРАЇНА

Тема А: Канада: дослідження і заселення. 61
Тема Б: Канада: індустріяльний розвиток з району в район 63
Тема В: Найближчий сусід Канади: Сполучені Штати Америки 65

ШОСТА КЛЯСА - ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

Тема А: Як люди у давніших часах заспокоювали свої потреби 69
Тема Б: Як люди у східніх суспільствах заспокоюють свої потреби сьогодні. 73
Тема В: Заспокоєння потреб з допомогою місцевого, провінційного і федерального уряду 77

ПОРАДИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ НАСТАНОВ, НА ЯКІ СЛІД ПРИВЕРНУТИ ОСОБЛИВУ УВАГУ

ПЕРЕДМОВА 81

ПЕРША КЛЯСА: Тема А 81
ПЕРША КЛЯСА: Тема Б 82
ПЕРША КЛЯСА: Тема В 83

ДРУГА КЛЯСА: Тема А 83
ДРУГА КЛЯСА: Тема Б 85
ДРУГА КЛЯСА: Тема В 85

ТРЕТЯ КЛЯСА: Тема А 86
ТРЕТЯ КЛЯСА: Тема Б 87
ТРЕТЯ КЛЯСА: Тема В 87

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА: Тема А 88
ЧЕТВЕРТА КЛЯСА: Тема Б 89
ЧЕТВЕРТА КЛЯСА: Тема В 90

П'ЯТА КЛЯСА: Тема А 91
П'ЯТА КЛЯСА: Тема Б 92
П'ЯТА КЛЯСА: Тема В 93

ШОСТА КЛЯСА: Тема А 93

I. СУСПІЛЬНІ НАУКИ—ЗНАЧЕННЯ

Суспільні науки -- це шкільний предмет, у якому учні навчаються досліджувати й, де можливо, розв'язувати суспільні питання, які стосуються громади й самих учнів.

Суспільні питання, на основі яких побудована „Програма навчання суспільних наук 1981", охоплюють політичне, економічне й суспільно-культурне життя місцевої громади, провінції, держави й світу. Ці питання вибрано, щоб визнати, що справжній світ не „цілком добрий" і не „цілком злий", і що людські досягнення, заповзятливість і винахідливість являються значним, проте не тотальним виміром суспільної дійсности.

А. Історія, географія й суспільні науки

Історія, географія й суспільні науки забезпечують зміст для розслідування суспільних питань. Ці ділянки уможливлюють учням увести в процес суспільного розслідування глибше зрозуміння своєї культурної спадщини, свого природного середовища, суспільства, у якому вони живуть, і складности людського досвіду. Історія, зокрема, об'єднує велику частину людського досвіду й забезпечує необхідну основу для зрозуміння сучасних суспільних питань.

Б. Громадянство

Ефективне громадянство -- основна мета суспільних наук. Настанови щодо вартостей, знання та вміння, визначені в „Програмі навчання суспільних наук в Альберті", укладені так, щоб допомогти учням розвинути інтелектуальну незалежність, моральну зрілість і більш ефективну участь у політичних, економічних і суспільних справах їхніх громад. Ці особливості, правдоподібно, стануть необхідними для ефективного громадського, канадського й світового громадянства в майбутніх десятиліттях.

II. ГОЛОВНІ СКЛАДНИКИ „ПРОГРАМИ НАВЧАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК В АЛЬБЕРТІ 1981”

„Програма навчання суспільних наук в Альберті" вкладена згідно з трьома головними складниками:

- Теми
- Суспільні питання й конкуруючі вартості
- Настанови

А. Теми

1. Значення

Теми описують зміст для розслідування суспільних питань. Тема може стосуватися якогось відрізку часу, географічного району, культури або системи людського устрою. Для кожної кляси приписано по три теми. Теми вибрано, щоб визнати наступні критерії:

- Рівні розвитку й зацікавлення учнів;
- Учнівські та вчительські матеріяли, які зараз знаходяться в школах;
- Справи, які зараз займають видатне становище, як наприклад, ті, що стосуються людських прав, природного середовища й виробника/споживача;
- Принаймні трохи уваги всім частинам світу;
- Рівновага між минулим, сучасним і майбутнім;
- Широкий обсяг канадських студій.

Щодо останнього критерію „Програма навчання суспільних наук в Альберті" визнає поточне бажання більшости канадців дати учням нагоду краще познайомитися з історією, географією, урядом і економією своєї країни. Отже, у цій програмі приблизно 60% усього приписаного змісту призначено канадським студіям.

2. Порядок приписаних тем

У декотрих клясах (напр., у першій клясі) дуже важливо навчати теми за тим порядком, у якому вони подані в цій програмі. Проте, автори намагалися забезпечити незалежність між темами там, де це було можливо, так що пропонований порядок можна, у більшості випадків, змінювати, не спричиняючи надмірної перешкоди приписаним настановам.

3. Загальний огляд канадських студій і світових студій

Наступні схеми подають стислий загальний огляд уваги присвяченої канадським студіям і світовим студіям у цій програмі. Ці схеми повинні допомогти вчителям уникати надмірного повторення при плянуванні необов'язкових частин їхнього навчання.

ОБСЯГ І ПОРЯДОК КАНАДСЬКОЇ ІСТОРІЇ, ГЕОГРАФІЇ Й СУСПІЛЬНИХ НАУК У ПРОГРАМІ НАВЧАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК В АЛЬБЕРТІ

	перша кляса			друга кляса			третя кляса			четверта кляса			п'ята кляса			шоста кляса		
	Я як особа	Я у своїй родині	Канадські родини	Дослідження мого сусідства	Сучасні канадські громади	Сусідства у світі	Взаємозалежність громад у Канаді сьогодні	Способи життя канадців в інших часах	Способи життя в громадах з відмітними рисами культури	Альберта – минувшина, сучасність і майбутність: наші природні багатства	Альберта – минувшина, сучасність і майбутність: наші людські багатства	Зв'язок Альберти з Канадою і зі світом	Канада: дослідження і заселення	Канада: індустріяльний розвиток з районом в районі	Сусідні сусіди Канади: Сполучені Штати Америки	Люди у давніших часах заспокоювали свої потреби	У східніх суспільствах заспокоюють свої потреби місцевого, провінційного і федерального уряду	Задоволення потреб з допомогою місцевого, сьогодні
Історія		○	○					●	○	○	●		●		○			○
Географія			○	●	●	○	●	○	○	●	○	●	●	●	○		○	○
Політичні науки		○		●	○			○				●	○					●
Економіка		○			○	○	●	○		○	○	●	○	○	○		○	
Антропологія			●			○			●				●				○	
Суспільство-знавство	●	●	●	○	○	○	○	○	○		○			○			○	

● означає більший наголос
○ означає менший (або, у декотрих випадках

ОБСЯГ І ПОРЯДОК ТЕМ СВІТОВИХ СТУДІЙ У ПРОГРАМІ НАВЧАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК В АЛЬБЕРТІ

КРАЇНА/РАЙОН	ТЕМА	ПІДТЕМА	
Центральна й Полуднева Америка	2В	- Мехіко (Мексіка)	O
	6А	- Доколюмбійська Америка (ацтеки, майя)	O
Китай і Південно-східня Азія	6Б	- Модернізація й традиція	●
Східня Европа	5А	- Джерело канадських іміґрантів	O
Японія	2В	- Громадське життя в Осаці	O
Середній Схід	2В	- Кочові громади Саудівської Арабії	O
	3В	- Кібуц у Ізраїлі	O
Північна Африка	2В	- Ібаданська громада	O
	6А	- Стародавній Єгипет	O
Сполучені Штати	5В	- Загальний огляд історії чи географії	●
Західня Европа	2В	- Венеція, Італія	O
	6А	- Стародавня Греція, Рим	O

● означає більший наголос на приписану тему

O означає менший (або, у декотрих випадках, необов'язковий) наголос на приписану тему

Б. Суспільні питання й конкуруючі вартості

1. Значення

Значні суспільні питання являються основою для учнівського розслідування суспільних наук у Альберті. Суспільні питання мають декілька характерних особливостей, як наприклад:

- Вони віддзеркалюють незгоду про важливі суспільні справи, з якими зустрічаються громадяни в щоденному громадському житті.

- Вони мають у собі вимір вартости й віддзеркалюють сутичку між конкуруючими вартостями. Учителі й учні довідаються, що вибір між конкуруючими вартостями, це складна справа, яку часто неможливо спростити до так званого „або...або". Учителі муситимуть допомогти учням дослідити суспільне питання з різних точок зору, визначити конкуруючі вартості й зрозуміти декотрі складності, які вони виявляють.

- Вони містять у собі численність фактичних, дефініційних і політичних елементів. Наприклад, у підході до дослідження суспільного питання „Чи інуіт повинен змінитися під впливом сучасної технології?" можна розвідати наступні елементи:

  ФАКТИЧНИЙ:

  Як технологія впливає на спосіб життя інуітів?

  ДЕФІНІЦІЙНИЙ:

  Що означає слово „розвиток"?

  ПОЛІТИЧНИЙ:

  Які урядові закони можна створити, щоб застосувати рішення про суспільне питання?

2. Що приписане?

Одне суспільне питання в кожній темі цієї програми приписане для розслідування. Питання й конкуруючі вартості сформульовані так, щоб учителі мали над чим зосередитися під час плянування, а учні -- під час розслідування. Автори заохочують учителів змінювати окремі речення чи вислови, щоб задовольнити особисті чи учнівські уподобання, дбаючи про те, щоб зберегти намір і значення питання.

B. Настанови „Програми навчання суспільних наук в Альберті 1981”

1. Співвідношення настанов

Настанови в „Програмі навчання суспільних наук в Альберті 1981" припускають, що учні можуть, і таки повинні, набути наступні характерні особливості: інтелектуальну незалежність, чутливість до свого людського й природного середовища, моральну зрілість та ефективну участь у громадських справах.

Щоб забезпечити розвиток цих характерних особливостей, настанови цієї програми зорганізовані довкола трьох видів настанов:

- НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ: зрозуміння й чутливість до особистих вартостей, а також і до вартостей інших і здібність розв'язувати конфлікти, що виринають із конкуруючих вартостей;

- НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ: надбання значних ідей з минулого (історія) й сучасного (географія й суспільні науки), а також і з відповідних ділянок мистецтва, літератури й музики;

- НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ: розвиток специфічної компетентности потрібної для переведення розслідування на всіх рівнях розслідувального процесу й для цілеспрямованої співдії/співпраці з іншими людьми в демократичній дії.

Наступні визначення й специфічні твердження в приписаних настановах у темах для кожної кляси виявляють, що три вищезгадані види настанов мають значне співвідношення, і що вони частково збігаються.

2. Настанови щодо вартостей

Вартості, це основні чи ґрунтовні думки про те, що являється важливим у житті; це норма поведінки, яка змушує особу, групу чи націю думати й поводитися в певний спосіб.

Для всіх тем згаданих у „Програмі навчання суспільних наук в Альберті" приписані настанови щодо вартостей охоплюють три види учнівського розвитку, а саме:

- **Розвиток зрозуміння відмітних людських вартостей**

  „Програма навчання суспільних наук в Альберті" погоджується з думкою, що вартості походять з усіх видів культури, і що

шкільне навчання зобов'язане виявити чутливість до вартостей громади, батьків і суспільних установ, а одночасно допомогти учням позитивно боротися з конфліктами вартостей, що існують у „справжньому світі".

Щоб допомогти учням розвинути чутливе й особисте зрозуміння відмітних людських вартостей, настанови щодо вартостей у темах цієї програми для кожної кляси вкладені так, щоб містили в собі наступні зрозуміння:

- визначення людських вартостей виявлених у метах, ставленнях, зацікавленнях, почуттях, переконаннях і діяльностях;

- вияснення, які можна застосувати до специфічних вартостей;

- опис людської поведінки, що відображує специфічні вартості.

- **Розвиток компетентности в процесах аналізування вартостей, вирішування пита і морального міркування**

Для того, щоб набути таких особливостей як інтелектуальна незалежність і моральна зрілість, що характеризують ефективне громадянство, люди мусять мати нагоду критично аналізувати вартості, обережно вибирати між альтернативами й роздумувати можливі наслідки свого вибору на життя інших у майбутності.

Потрібні специфічні компетенції можна назвати вміннями критичного думання, які учні розвивають і застосовують у межах суспільного питання й свого особистого життя. Учні розвивають ці вміння за допомогою наступних типів переживань:

- Аналіза вартостей включно з обмірковуванням особистих пріоритетів щодо вартостей та пріоритетів інших; розмірковування конфліктів між вартостями, конкуруючих напрямів дії та альтернативних наслідків дій; розрізненнл між фактичними твердженнями а твердженнями пов'язаними з вартостями; розпізнавання логічних непослідовностей.

- Вирішування питань, упорядковуючи групи вартостей та вибираючи між альтернативними становищами згідно з особистими вартостями.

- Моральне міркування про наслідки вибраної розв'язки або запланованої дії, примінюючи такі специфічні іспити як:

- Іспит обміну ролями -- Role Exchange Test (Чи ти би погодився (погодилася) охоче обмінятися місцями з особою (особами), яка знаходиться в даному становищі?)

- Іспит нових обставин -- New Cases Test (Чи принцип вартости, що є основою твого вибору, можна застосувати з таким же успіхом до подібних доречних обставин?)

- Універсальний іспит наслідків -- Universal Consequences Test (Що сталось би, якщо би всі це робили? Чи тобі подобалось би, якщо би всі це робили? Чи ти би з охотою дозволив (дозволила) комунебудь іншому робити це саме в подібних обставинах?)

- Іспит переклясифікації -- Subsumption Test (Чи ти згідний (згідна) прийняти вищий рівень принципу вартости, на якому базується твій вибір?)[1] (ЗАУВАЖЕННЯ: такі принципи вищого рівня як виживання людства, людська гідність і справедливість часто можна примінити до вибраної розв'язки або запланованої дії, щоб визначити послідовність у межах власного погляду на світ.)

- **Розвиток позитивного наставлення до себе самого (самої), до інших і до середовища**

До засобів, які вживається, щоб допомогти учням розвинути позитивне наставлення, можна включити участь у особливих переживаннях (напр., святкування), розвиток упевнених і довірливих стосунків у клясі й навчання у вільній і відвертій розслідувальній атмосфері. Наступні точки, це рамки для розвитку специфічних приписаних настанов щодо наставлення:

- Наставлення до самого (самої) себе як до важливої особи, яка спосібна стати ефективним громадяном, і яка відповідає за особистий і суспільний розвиток.

- Наставлення симпатії, поваги й зацікавлення до інших і визнання того, що інші сприяють добробутові учня.

- Наставлення зобов'язання відносно інтелектуальних процесів розслідування. Таке наставлення містить у собі виявлення скептицизму, об'єктивности, терпимости до двозначности, сприйнятливости нових ідей, пробного довір'я до вияснення й поваги до очевидностей.

- Наставлення чутливости відносно людського й природного середовища.

---

[1] Adapted from Coombs, J., Daniels, L., Wright, J., PREJUDICE. Toronto: The Ontario Institute for Studies in Education, 1978.

3. Настанови щодо знання

Щоб бути ефективним громадяном, особа мусить бути обізнаною. Знаючи свій світ, люди можуть принаймні частково контролювати його. Тому що загальний фонд знання ввесь час росте й змінюється, ефективні громадяни мусять мати і почуття зобов'язання, і вміння безперервно змінювати й поширювати своє знання.

- **Роля дисциплін:**

  Складова частина знання в настановах суспільних наук черпається головно з історії, географії й суспільних наук. Історія й географія, зокрема, об'єднують велику частину людського досвіду й забезпечують необхідну основу для позитивного громадянства. Проте зміст і процеси з економіки, політичних наук, соціології й антропології можуть значно збільшити нашу спроможність розуміти й розв'язувати сучасні суспільні питання й тому їм надано особливого значення в плянуванні й розвитку „Програми навчання суспільних наук в Альберті 1981".

- **Факти:**

  Приписані настанови щодо знання, подані в кожній темі цієї програми, містять у собі три підтеми: факти, поняття й узагальнення. Приписані поняття й узагальнення мають тенденцію відображати широкі людські процеси й відношення, а приписане фактичне знання має тенденцію черпати безпосередньо з історії, географії або суспільних наук. Приписані для кожної теми факти знаходяться в змісті питань під заголовком „Питання для проведення розслідування". Формулюючи „Питання для проведення розслідування" як складову частину настанов щодо знання для кожної теми, автори дбали про те, щоб учні могли набути важливі фактичні інформації і намагалися охопити різні рівні процесу думання.

- **Поняття:**

  Факти стосуються окремих предметів чи подій, тоді як поняття більш абстрактні й про них можна думати як про категорію, що охоплює цілий ряд предметів або подій, які мають спільні ознаки. Для розвитку кожної теми приписано п'ять до сім понять. Приписані поняття вибрано згідно з наступними критеріями:

  - вони дають змогу уподібнювати й синтезувати приписані фактичні інформації;

  - вони існують як важливі ідеї в історії, географії або суспільних науках і їх можна застосувати в різних дисциплінах;

- вони відповідають визначенню громадянства, що є основою „Програми навчання суспільних наук в Альберті", і процесам активного громадянства, які висуває ця програма.

• **Узагальнення:**

Узагальнення, це важливі твердження, які можуть мати винятки, але звичайно залишаються правдивими. Вони забезпечують зорганізований і систематичний спосіб призбирання фактів і понять і цим самим допомагають зрозуміти нові, але подібні обставини.

Процес розвитку, перевірення й ствердження (або фальсифікування) узагальнень, це одна з найважливіших властивостей правдивого розслідування. „Програма навчання суспільних наук в Альберті" підкреслює значення узагальнень у структурі знання й важливість розвитку власних узагальнень учнями на основі понять і фактичних інформацій.

4. Настанови щодо уміння

Настанови щодо вміння в „Програмі навчання суспільних наук в Альберті" містять у собі і розслідувальні вміння, і вміння співучасти. Розслідувальні вміння охоплюють вісім ділянок розслідування, які представляють важливіші кроки в узагальненому моделі суспільного розслідування. Цей модель (див. Рисунок I) можна розширювати або змінювати на різні винахідливі лади, щоб він відповідав специфічним темам, головним пунктам предметів, матеріялам та учнівській зрілості. Уміння співучасти складаються з чотирьох ділянок умінь і їх можна розвивати протягом розслідувального процесу.

У межах кожної теми наголошується декотрі вміння. Ці наголошені вміння вичислені в дужках під заголовком „Настанови щодо уміння". Усім іншим умінням можна присвятити менше уваги для тієї теми. Слід зауважити, що кожна ділянка настанов щодо вміння приписана для окремого наголосу принаймні раз у кожній клясі. Слід також зауважити, що три ділянки розслідувальних умінь, себто збирання й упорядкування відомостей, аналізування й оцінювання відомостей та синтеза відомостей, наголошені в усіх темах і в усіх клясах. Учителі переконаються, що обсяг приписаних умінь занадто вузький, і що в його межах неможливо вичерпно дослідити приписане питання. У таких випадках учителі повинні включати додаткові специфічні вміння зі списка на сторінках 12 - 16.

Рисунок 1

ПРОЦЕС СУСПІЛЬНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

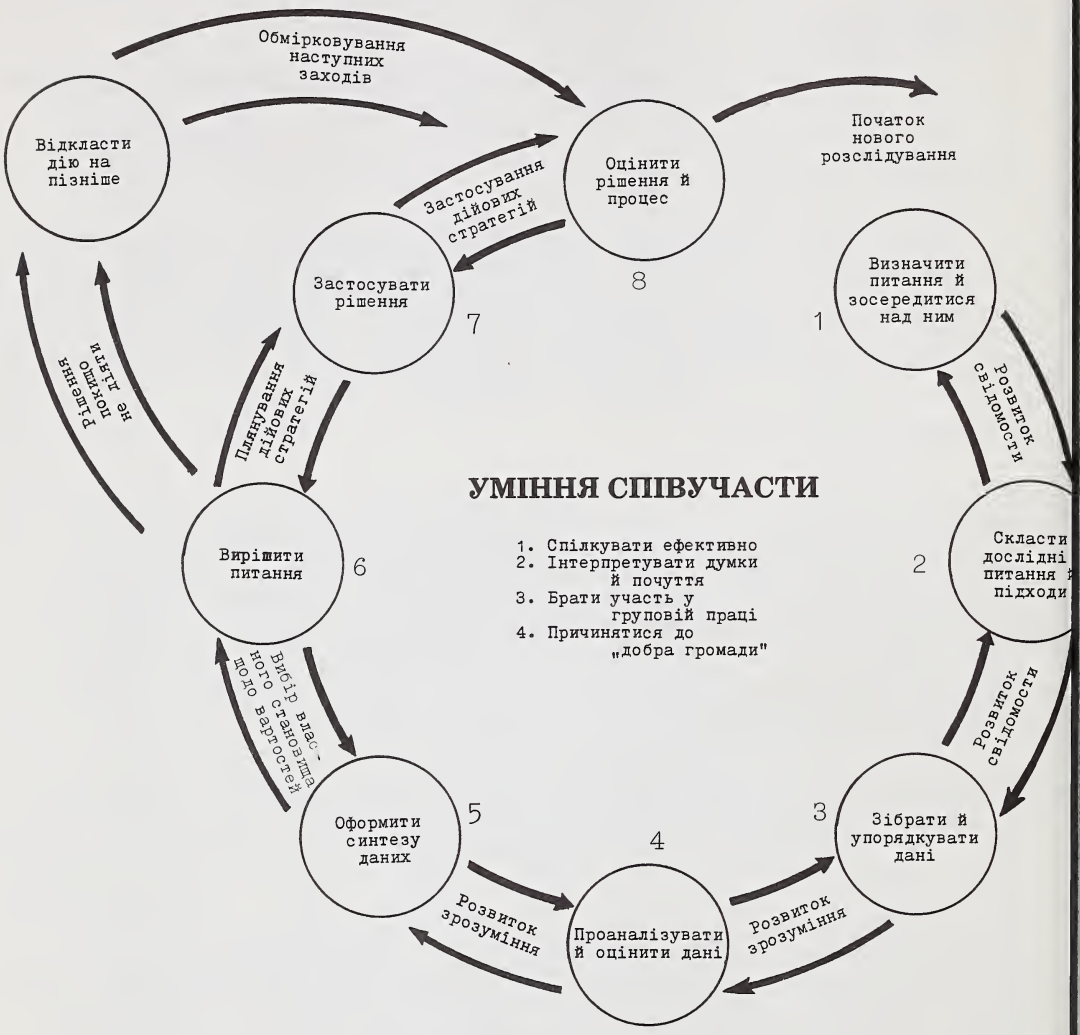

ПОЯСНЕННЯ РИСУНКА 1

Система двосторонніх стрілок вказує на те, що процес розслідування не мусить бути однонапрямним. Під час розслідування, коли питання раптово виявить нову точку зору, учням часто буде необхідно повернутися назад до тих пунктів, які вони пройшли раніше. Учні суспільних наук, так само як і дослідники й громадяни, що мають намір розв'язати суспільні питання, повинні користуватися цілеспрямованим і систематичним підходом до розв'язки проблем. Одночасно, вони повинні допускати відхилення від прийнятих способів діяння на основі інтуїції, безвихідних становищ і таких дійсностей, як розклади й доступні матеріяли.

РОЗСЛІДУВАЛЬНІ ВМІННЯ

Уміння перше: ВИЗНАЧИТИ ПИТАННЯ Й ЗОСЕРЕДИТИСЯ НАД НИМ

- Визначити елементи суспільного питання (напр., вартість, фактичні, дефініційні й політичні елементи та конкуруючі вартості).
- Описати суспільне питання, уживаючи зрозумілі учням вислови.
- Переказати питання, уживаючи різні джерела й різні погляди.

Уміння друге: СКЛАСТИ ДОСЛІДНІ ПИТАННЯ

- Зробити припущення щодо можливих розв'язок.
- Скласти відповідні дослідні питання, які керуватимуть збиранням відомостей.
- Вибрати відповідні підходи й джерела для проведення розслідування.

Уміння третє: ЗІБРАТИ Й УПОРЯДКУВАТИ ДАНІ

- Прочитати й пояснити
  - друковані матеріяли (сучасні й історичні)
  - карти/мапи й глобуси
  - графіки
  - табелі
  - схеми й часосхеми
- Інтерв'ювати
- Обслідити
- Спостерегти й послухати:
  - поодиноких осіб і групи людей
  - слуховозорові(авдіовізуальні) матеріяли
- Провести спостереження учасників

- Записати, уживаючи
  - нариси
  - парафрази
  - таблиці
  - карти/мапи
  - схеми
  - діяграми
  - ескізи й малюнки
  - записки

Уміння четверте: ПРОАНАЛІЗУВАТИ Й ОЦІНИТИ ДАНІ

- Розподілити дані за категоріями
- Порівняти й протипоставити дані
- Пояснити розбіжності в точках зору, становищах і арґументах
- Оцінити упередження й емоціональність, суб'єктивність і об'єктивність
- Зробити висновки щодо причин існування різних поглядів
- Розрізнити між доречними, а недоречними даними

Уміння п'яте: ОФОРМИТИ СИНТЕЗУ ДАНИХ

- Розвинути поняття
- Скласти узагальнення
- Установити відносини між причинами й наслідками
- Підсумувати відомості

Уміння шосте: ВИРІШИТИ ПИТАННЯ

- Сформулювати альтернативні розв'язки
- Проаналізувати вартості притаманні кожній альтернативі
- Передбачити наслідки кожної альтернативи

- Оцінити альтернативи й зробити офіційне рішення на основі наступних чинників:

  - достатність підтримуючих доказів
  - логічна послідовність арґументів
  - пріоритет особистих вартостей
  - пріоритет суспільних вартостей

Уміння сьоме: ЗАСТОСУВАТИ РІШЕННЯ

Щоб допомогти учням розвинути вміння брати активну участь у громадських справах, учителі повинні заохочувати їх якось застосувати зроблене рішення до справжніх життьових обставин.

Поняття активної участи підтримується як важливий чинник у вихованні активного громадянства, але роля вчителя в допомозі учням організувати й виконувати проєкти пов'язані з суспільною дією вимагає глибокого відчуття відповідальности. Вона вимагає чутливости до зрілости учнів, до сподівань батьків, до норм установ і до демократичних процесів. З огляду на те, що здійснення такого навчального досвіду вимагає чутливости, автори не приписують суспільної дії, але заохочують учителів проводити такі проєкти з учнями, якщо це можливо, тримаючи на увазі вищезгадані застереження.

Отже, уміння приписані для тем у кожній клясі включають критерії для застосування рішень, але вони не приписують стратегій або ситуацій щодо суспільної дії.

Це значить, що коли учні й учителі розглядають питання щодо застосування складника дії включеного в „Програмі навчання суспільних наук в Альберті", вони повинні:

- Застановитися над здійсненністю й бажаністю застосування рішення в якомунебудь виді дії;

- Створити плян дії для застосування рішення (напр., працювати задля покращання шкільного або клясного оточення; допомагати якійсь громаді, сприяючи близьким товариським відносинам; висловлювати думки в суспільних оточеннях або брати активну участь у політичному процесі). Зокрема, учнів треба заохочувати вважати свою школу за справжню й життєздатну установу й вишукувати способи покращання шкільного життя.

- Застосувати плян (якщо він здійсненний і бажаний)

- у клясі
- у школі
- у ширшій громаді

Уміння восьме: ОЦІНИТИ РІШЕННЯ, ПРОЦЕС І (де це доречно) ДІЮ

- Оцінити вартість наслідків, що виринули з рішення
  - щодо самого (самої) себе
  - щодо інших
- Обдумати відповідність дії
- Оцінити придатність процесу з погляду поточного питання й матеріялів
- Вирішити, чи закінчити розслідування, чи продовжувати його далі

УМІННЯ СПІВУЧАСТИ

У складному, демократичному суспільстві побажано, щоб громадяни вміло працювали з іншими у вирішуванні суспільних питань і застосуванні власних рішень. Спільна праця залежить від компетентности в декількох різних уміннях, включно з нижченаведеними вміннями.

Уміння перше: СПІЛКУВАТИ ЕФЕКТИВНО

- Висловлювати думки чітко й стисло усно й писемно
- Логічно обґрунтувати думки
- Пристосувати своє представлення, дивлячись на
  - число осіб у публіці (напр., одна особа, мала група, кляса або громада)
  - вік публіки
  - намір представлення (напр., формально чи неформально)

Уміння друге: ІНТЕРПРЕТУВАТИ ДУМКИ Й ПОЧУТТЯ СВОЇ Й ІНШИХ

- Прислухатися, як інші висловлюють думки й почуття
- Розуміти й симпатизувати з дилемами й рішеннями інших
- Осмислювати почуття на основі усних і неусних натяків

Уміння третє: БРАТИ УЧАСТЬ У ГРУПОВІЙ ПРАЦІ Й У ГРУПОВОМУ ВИРІШУВАННІ СПРАВ

- Вибрати відповідний зразок для роблення рішень у клясі чи в малій групі (напр., одностайна згода, закон більшости, авторитет) й застосувати до способу відповідні правила
- Примінити, по черзі, ролі провідника чи послідовника в групі
- Приготовити зрозуміле й переконливе представлення свого становища
- Зорганізувати діяльності, які сприятимуть метам групи
- Вести переговори (торгуватися, вимінювати, протистояти, іти на компроміс) , щоб переконати інших, або щоб створити одностайність
- Підтримувати розвиток мет групи

Уміння четверте: ПРИЧИНЯТИСЯ ДО „ДОБРА ГРОМАДИ"

- Виявити почуття зацікавлення метами й прагненнями групи
- Допомагати в групових проєктах і в клясі, і поза клясою, щоб допомогти іншим розвинути почуття приналежности й взаємного довір'я
- Уживати заходів, щоб заснувати сприятливі стосунки між особами різного віку, різної статі та з відмінних культурних походжень і в клясі, і поза клясою

МІНІМАЛЬНІ СПОДІВАННЯ

А. Обов'язкові й необов'язкові складові частини

Як і інші предмети в школах Альберти, суспільні науки мають обов'язкові й необов'язкові складові частини.

Обов'язкові складові частини творять 75% програми. Вони полягають на 18-и темах і настановах вичислених на стор. 22-79. Необов'язкові складові частини творять 25% програми. Учителі й учні повинні вибирати теми й питання для необов'язкової складової частини з допомогою батьків і груп та установ у громаді. Необов'язкові вибрані теми повинні допомогти учням розвинути зрозуміння сучасних справ на місцевому, провінційному, державному й міжнародньому рівнях. Хоча необов'язкові вибрані теми можуть бути продовженням або поширенням обов'язкових тем, учителі повинні все ж таки уважно оглянути схеми обсягу й порядку

подані на сторінках 3 і 4, щоб уникнути непродуктивного повторення тем.

Б. Оцінювання

У „Програмі навчання суспільних наук в Альберті" оцінювання, це процес призбирання, оброблення, осмислювання й розсуджування настанов програми, учительських стратегій, учнівських досягнень і навчальних матеріялів. Оцінювання важливе протягом усіх фаз плянування й навчання. Воно повинно початися з визначення учнівських потреб і включати розгляд найкорисніших способів уживання приписаних і допоміжних матеріялів під час розслідування. Творче оцінювання, розпочате під час навчальної фази, визначає учнівське досягнення приписаних настанов і уможливлює плянування специфічних навчальних діяльностей -- переживань. Остаточне чи підсумовуюче оцінювання повинно відбуватися наприкінці розслідування кожної приписаної теми. Звичайний намір такого оцінювання -- призначити оцінку, оцінити рівень загального успіху в досягненні навчальних настанов і приблизно визначити придатність приписаних і допоміжних матеріялів з погляду особистого стилю навчання й прагнень до професійного розвитку.

У суспільних науках:

1. Оцінювання повинно бути безперервним процесом.

2. Оцінювання повинно охоплювати всі настанови суспільних наук

3. Оцінювання вибраних настанов повинно бути спільним процесом що включає і учнів, і вчителів.

4. Оцінювання повинно підкорятися місцевим законам акредитації

5. Оцінювання повинно містити в собі різні способи придбання інформацій, напр., спостереження, неформальні й формальні іспити, зустрічі з батьками й учнями, перевірні списки, писемні завдання.

6. Учителі повинні записувати всі важливі інформації, які можуть стати в пригоді під час роблення рішень.

7. Оцінювання повинно уможливити розсуджування про відношення між особистим стилем навчання, навчальними матеріялами та учнівським досягненням.

В. Призначення часу

Для кожної з перших шести кляс приписано для розсліджування по три теми. Принаймні вісім тижнів клясового часу (чотири, якщо навчальний рік побудований на системі семестрів) слід

присвятити кожній темі в кожній клясі. Хоч призначення часу для навчання суспільних наук у початкових клясах не приписане, учителі можуть користуватися порадами вичисленими в документі „A Summary of Scheduled Instruction Times for Prescribed Subjects in Alberta Elementary Schools 1978-79", а саме:

Перша кляса	124 хвилини
Друга кляса	138 хвилин
Третя кляса	150 хвилин
Четверта кляса	171 хвилину
П'ята кляса	181 хвилину
Шоста кляса	184 хвилини

V. НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ

A. Навчальні матеріяли вибрані Міністерством освіти Альберти

1. Приписані навчальні матеріяли

Для кожної кляси приписано від трьох до десяти друкованих чи недрукованих англомовних посібників. Міністерство освіти радить учителям користуватися доступними англомовними матеріялами й пристосовувати їх, якщо це можливо, для навчання в українських двомовних клясах доти, доки не з'явиться повний комплект матеріялів українською мовою.

Приписані матеріяли, це ті матеріяли, які Міністерство освіти Альберти визначило як найкращі доступні матеріяли для осягнення настанов програми суспільних наук у кожній клясі. Ці матеріяли вичислені в нижчеподаних документах і їх можна набути зі 40% знижкою в Alberta School Book Branch:

- Alberta School Book Branch Catalogue

- Social Studies Learning Resources for Elementary Schools

Приписані матеріяли залишаються приписаними на щонайменше три роки.

2. Рекомендовані навчальні матеріяли

До рекомендованих матеріялів входять друковані й недруковані матеріяли, що сприяють бодай одній настанові суспільних наук, а також матеріяли, що доповнюють приписані матеріяли (напр.,

учительські довідники). Ці матеріяли також вичислені у вищезгаданих документах і їх також можна набути в Alberta School Book Branch (в Альбертському відділі шкільних підручників).

3. Допоміжні матеріяли

Учителі можуть набути різноманітні допоміжні матеріяли приготовані педагогами Альберти й схвалені Міністерством освіти Альберти, які допоможуть учителям суспільних наук примінити „Програму навчання суспільних наук в Альберті 1981". Хоч ці матеріяли не завжди охоплюють усіх настанов і часом вимагають змін, щоб задовольнити потреби окремих учнів, кляс і громад, усе ж таки автори сподіваються, що вони стануть цінними помічниками у виясненні намірів цієї програми навчання.

— СКЛАДИ ЛЕКЦІЙ

Для кожної кляси можна зараз набути в Alberta School Book Branch один докладний англомовний склад лекцій. Міністерство освіти також приготовляє склади лекцій українською мовою й учителі зможуть зчасом їх набути в Alberta School Book Branch. Склади лекцій стосуються тематичних настанов даної кляси зі значною точністю. Вони вкладені так, щоб учителі й учні якнайбільше користувалися приписаними навчальними матеріялами. Для тих тем, для яких не визначено жодних приписаних матеріялів, приготовано такі склади лекцій, що містять у собі всі потрібні інформації.

— МОНОГРАФІЇ

Учителі можуть набути в Alberta School Book Branch монографію під заголовком „A Handbook for Unit Planners". Це перша монографія на теми, що мають особливе значення для вчителів суспільних наук у Альберті. Друга монографі „Teaching the Elective Portion of the Social Studies Prog ще не закінчена. Зчасом вийдуть і інші монографії, які відповідатимуть новим навчальним потребам.

— НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІЯЛИ АЛЬБЕРТСЬКОЇ СПАДЩИНИ

Ці матеріяли включають:

Kanata Kits -- шістнадцять комплектів матеріялів побудованих на багатьох різних засобах навчання. Ці комплекти вкладені так, щоб уможливити інтеґрування настанов і змісі програми з процесами розслідування, які відповідають „Про грамі навчання суспільних наук в Альберті";

Junior Atlas of Alberta (Юнацький атлас Альберти) -- призначений для ознайомлення вищих кляс початкової школи з людською й фізичною географією Альберти;

Relief Map of Alberta (Рельєфна карта Альберти);

Books for Young Readers (Книжки для юних читачів) -- намагаються забезпечити учнів вищих початкових кляс і тлом відомостей, і різноманітністю переживань, які сприятимуть їхньому особистому збагаченню.

Б. Навчальні матеріяли вибрані на місцевому рівні

Дуже часто вчителі будуть доповнювати навчальні матеріяли схвалені Міністерством освіти Альберти матеріялами вибраними на місцевому рівні. За законом такі матеріяли повинні бути схвалені шкільною радою. Шкільні ради отримали уповноваження схвалювати навчальні матеріяли від Міністра освіти відповідно з Параграфом 12(2)b Шкільного акту. Учителі також користуються багатьма другорядними тематично доречними матеріялами. У таких випадках учителі повинні застосовувати здорову професійну розважливість, тому що вони відповідають за необдуманий вибір.

ЗВЕДЕННЯ

Суспільні науки, це шкільний предмет, у якому учні навчаються досліджувати й, де можливо, розв'язувати суспільні питання, які стосуються громади чи їх самих. Попередні сторінки подали загальний огляд змісту програми й настанов „Програми навчання суспільних наук в Альберті 1981". Коротко описано мінімальні сподівання щодо обов'язкових і необов'язкових складових частин, оцінювання й призначення часу. Згадано також стан і наявність різних навчальних матеріялів.

Наступні сторінки більш докладно описують обов'язкову частину (75%) програми суспільних наук приписаної для навчання.

Перша кляса: Родини

Друга кляса: Плянування сусідств і місцевих громад

Третя кляса: Способи життя в інших часах і місцевостях

ТЕМА А: Я ЯК ОСОБА

ПЕРША КЛЯСА
РОДИНИ

Ця тема дасть учням можливість відчути й усвідомити собі те, що вони фізично, емоційно й суспільно є такі ж самі, як усі інші, а також і те, що в деяких подробицях вони унікальні.

До певної міри люди унікальні і вони не мають вибору щодо міри своєї подібности до інших. Під іншим оглядом, якщо йдеться про спосіб виявляння почуттів, люди мають свободу вибору. В таких обставинах, учні повинні прослідити ось таке питання: „Чи повинен (повинна) я бути таким (такою), як інші?"

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Групова приязність/Незалежність
Чи я повинен (повинна) бути таким (такою), як інші?
Приклади: а. коли вирішую, як підстригти волосся... (фізичне „я")
б. коли вирішую, як виявити свої почуття... (емоційне „я")
в. коли працюю й граюся...(суспільне „я")

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити почуття й емоції, що є основою власної поведінки і поведінки інших. -- Коли ти почуваєшся щасливим (щасливою)? Нервовим (нервовою)? Самітним (самітною)? Зляканим (зляканою)? Чи й інші люди мають почуття? 2. Описати фізичну, емоційну і суспільну поведінку, яка виявляє нахил до вартостей групової приязности і незалежности. -- Як ми поводимося, щоб бути такими, як інші (фізично, емоційно і суспільно)? Що ми робимо, щоб виявити, що ми можемо діяти самостійно? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в моральному мисленні, оцінюючи поведінку та її наслідки для себе та інших. -- Якщо ти виконуєш щось за своїм планом, які наслідки будуть [illegible] Чи подобаються тобі такі наслідки? Чи ти вдоволений	**1. Узагальнення** Кожна людина має деякі унікальні потреби й прикмети, а інші, спільні всім людям. Власне самопоняття впливає на думання й поведінку особи. **2. Поняття** 1. Я 2. Інші 3. Потреби 4. Подібність 5. Відмінність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Чим я такий самий (така сама), як інші (фізично, емоційно і суспільно)? 2. Чим я відмінний (відмінна) від інших (фізично, емоційно і суспільно)? 3. Як я використовую свій час [illegible] 4. Що я роблю найкраще? [illegible]	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над суспільним питанням, обговорюючи його з клясою. 2. Скласти такі дослідні питання, як „До якої міри ми всі такі самі? Чим я відрізняюся від інших?" 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- спостерігаючи і прислухаючись, щоб придбати інформації про фізичні, суспільні і емоційні прикмети. -- записуючи інформації про рівні власного росту, вкладаючи низку фотознімок/рисунків за порядком на схемі. 4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи й протиставлюючи точки зору, під час дискусії в клясі, про ті прикмети, які є спільні, або які відрізняють людей. 5. Оформити синтезу даних,

лідки? Чи ти вдоволений (вдоволена) зі своїх рішень?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самоповаги, формуючи позитивні почуття про людське тіло та його функції.

2. Розвинути наставлення симпатії до інших, розуміючи, що кожний має почуття й емоції.

3. Розвинути наставлення визнання інших, розуміючи важливість взаємної допомоги між членами родини і друзями.

що я робив найкраще? Як я почуваюся опісля, коли я зробив (зробила) щось якнайкраще?

5. Як я підбираю собі друзів?

6. Як я допомагаю іншим?

7. Як я виявляю, що я дбаю про інших?

і злі приклади так, щоб розвинути такі поняття як „потреби".

-- формулюючи узагальнення про подібності і відмінності людей.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативи про те, коли бути таким (такою), як інші, а коли бути відмінним (відмінною)?

7. Якщо заходить потреба, тоді слід застосувати рішення, застановлюючись над способами і засобами змінювання якогось виду власних фізичних, суспільних і емоційних прикмет.

8. Оцінити процес розсліду, застановлюючись над тим, що особа навчилася про себе та про інших.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, виражаючи думки усно і за допомогою картинок, про своє фізичне, суспільне і емоційне „я".

2. Осмислювати власні почуття, ототожнюючи обставини, які викликають почуття суму, веселости, сердитости тощо.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому вирішуванні справ.

4. Причинятися своєю працею до „добра громади", допомагаючи іншим у виконанні їхніх обов'язків.

ТЕМА Б: Я У СВОЇЙ РОДИНІ

ПЕРША КЛЯСА
РОДИНИ

Ця тема дає учням нагоду досліджувати ті обставини, на які натрапляють члени родини з приводу різних роль, які вони виконують, щоб задоволити потреби і бажання. При плянуванні і навчанні цієї теми про родину слід брати під увагу різні структури родини, що заіснували в нашому суспільстві, а саме: родини ядрові, поширені, родини із самітним батьком чи самітною матір'ю та родини прибраних батьків. Пристосування, які виникають зі змін у родинних структурах чи ролях слід також розсліджувати. Тому що тема про родину є дуже делікатна, її слід опрацьовувати з вийнятковою чутливістю.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Однаково справедливе ставлення/Допустиме вирізнення
Чи поводитися зі всіма членами родини однаково?
Приклади: а. коли якась робота мусить бути зроблена
б. коли виникає турбота про фізичний добробут
в. коли установлюються родинні правила
г. якщо родинні обставини міняються, наприклад, народження нової дитини або, якщо родина мусить переселитися.

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати поведінку членів родини, яка виявляє однаково справедливе ставлення і ту, яка виявляє різниці. -- Чи існують обставини, коли до всіх членів твоєї родини ставляться однаково? Чи існують обставини, коли до деяких членів ставляться інакше? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у робленні рішень, формулюючи альтернативні відповіді, що відображують різні погляди на вартості. -- У даних окремих обставинах, (наприклад, коли якась робота мусить бути зроблена), як робота буде розподілена в родині, якщо в цій родині ставляться до кожного члена однаково (рівність)? Як робота буде розподілена в родині, якщо ставляться до окремих членів [illegible]	**1. Узагальнення** Усі родини мають деякі основні потреби, які можна задоволити різними заходами, відображуючи такі чинники, як зміна роль, відповідальностей та структури родини. **2. Поняття** 1. Родина 2. Структура 3. Потреби 4. Бажання 5. Відповідальність, обов'язки 6. Роля **3. Питання для проведення розслідування** 1. Які бувають структури родини? 2. Які є ролі й обов'язки членів [illegible] 3. Які є основні потреби [illegible]	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питаннями, описуючи проблему представлену рисунками або у формі драматизації. 2. Скласти дослідні питання та підходи, обговорюючи і записуючи думки про те, як і де можливо було б знайти інформації про ролі родини, про її обов'язки та про її структуру. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- спостерігаючи і слухаючи зорово-слухові матеріяли. -- опитуючи один одного, попарно, послуговуючись питаннями вчителя, щоб дізнатися про ролі й обов'язки у різних родинах. -- записуючи, коротеньким нарисом, інформацію про структуру і ролі своєї власної родини.

ставлятися до окремих членів інакше?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самовартости, усвідомлюючи те, що діти можуть брати на себе важливі відповідальності.

   -- Чи є такі домашні роботи, в яких ти можеш допомогти?

2. Розвинути визнання інших, пізнаючи зусилля окремих членів родини, що сповняють свої обов'язки і завдання в колі родини.

   -- Чи ти можеш придумати якийсь гарний спосіб віддяки тим членам родини, що чимсь прислужилися для родини, щоб вони не помітили, що ти це робиш?

3. Які є основні потреби родини?

4. Яка є різниця між потребами і бажаннями?

5. Як можуть вплинути зміни структури родини на ролі й обов'язки членів родини?

4. Проаналізувати і оцінити дані, групуючи ілюстрації, які показують подібні структури родини.

5. Оформити синтезу даних, підбираючи добрі і злі приклади родин з ілюстрацій груп людей, ототожнюючи необхідні прикмети родини.

6. Вирішити питання, визначаючи справедливий розподіл відповідальностей і обов'язків кожного члена родини.

7. Застосувати рішення про те, як розподіляти працю, обговорюючи цю справу з батьками.

8. Оцінити рішення, зважаючи на те, який вплив воно буде мати на членів родини, і чи це було б корисне для інших.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, виражаючи і підтримуючи думку про ролі й обов'язки членів родини.

2. Осмислювати думки та почуття, обговорюючи скрутні обставини, з якими зустрічаються інші, у зв'язку з родинними обов'язками.

3. Брати участь у груповій праці домовляючись, під керівництвом учителя, про справедливий розподіл праці.

4. Причинятися своєю працею до „добра громади", виявляючи охоту ділитися думками, речами і завданнями.

ТЕМА В: КАНАДСЬКІ РОДИНИ

ПЕРША КЛЯСА
РОДИНИ

Ця тема дає учням початкові формальні відомості про Канаду, як багатокультурне суспільство. Слід досліджувати спільні риси родинного життя, як також унікальні традиції родин з відмінного культурно-етнічного походження. Для досліджень слід підбирати такі родини, які викликають зацікавлення учнів та вчителя, і для вивчання яких існують відповідні допоміжні навчальні матеріяли.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Традиція/Пристосування
Чи повинні ми заохочувати канадські родини до зберігання їхнього традиційного способу життя?

Приклади:
а. мова
б. страви
в. одяг
г. вийняткові дні/святкування

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 2.2, 2.3 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Визначити і описати, як родини виявляють, що вони дорожать тим, що вони подібні до інших канадських родин. -- Що різні канадські родини мають спільного між собою? Чому родини живуть так, як і інші канадці? Що підказують нам ці причини про те, що є важливим для тих родин? 2. Визначити й описати ті способи, якими родини виявляють, що вони вважають, що збереження деяких культурно-етнічних традицій є важним. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у робленні рішень, вирішуючи, чи слід заохочувати канадські родини зберігати традиційні способи життя, чи ні.	**1. Узагальнення** Хоч вони задовольняють багато своїх потреб так само, як більшість канадських родин, деякі канадські родини заспокоюють певні свої потреби в такий спосіб, який відзеркалює їхнє культурно-етнічне походження. **2. Поняття** 1. Традиції 2. Звичаї 3. Святкування 4. Поділення з іншими 5. Пристосування **3. Питання для проведення розслідування** 1. З якої культури походить моя родина? 2. З якої культури походять родини намічені для обслідування?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, перевіривши спершу подібності і різниці між канадськими родинами. 2. Скласти дослідні питання та підходи, роблячи припущення (вгадуючи) про те, як канадські родини подібні і неподібні до себе під оглядом їхнього культурного походження, страв, що вони споживають, тощо. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- спостерігаючи і слухаючи зорово-слухові матеріяли, що показують, чим канадські родини подібні чи відмінні. -- зазначуючи на географічних картах/глобусах (ґльобах) ті країни, з яких походять різні родини. 4. Проаналізувати й оцінити дані, пояснюючи причини різниць у поглядах щодо збереження традиційного способу життя.

-- Яка різноманітність була б такого куховарського посібника, в якому були б поміщені рецепти тільки тієї їжі, яка мені знана, та яку я люблю? Що імовірно сталося б зі мною, якщо б я попробував (попробувала) ту їжу, яка мені незнана?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення цінування канадської багатокультурної спадщини, беручи участь у окремих багатокультурних діяльностях у школі або громаді.

Наприклад, чи споживають вони подібні страви? Чи деякі канадські родини споживають певні страви, які є пов'язані з їхнім культурним походженням?

4. Якою мовою користуються члени вибраних канадських родин?

5. Якою працею займаються члени канадських родин вдома й поза домом?

6. Як забавляються канадські родини?

7. Котрі вийняткові дні і свята відзначують майже всі канадські родини? Котрі свята відзначують деякі канадські родини з приводу їхнього культурно-етнічного походження?

мовуючи інформації про канадські родини, і роблячи узагальнення про подібності й різниці між тими родинами.

6. Вирішити проблему, обговорюючи таке питання: „Чи слід би заохочувати родин зберігати їхній традиційний спосіб життя?"

7. Застосувати рішення, передумавши, як канадські родини могли б зберегти свої традиції, чи засвоїти традиції інших культурно-етнічних груп.

8. Оцінити процес, вирішивши, чи було б цікаво поширити обслідування і включити додаткові культурно-етнічні групи.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, описуючи подібності і різниці між культурно-етнічними спадщинами учнів у клясі.

2. Осмислити почуття інших, висловлюючись про те, що інші думають про наслідування культурних традицій.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, примінюючи правило більшости як засіб, яким осягається рішення цілої кляси.

4. Причинятися до „добра громади", допомагаючи у групових проєктах, які виявляють спільні традиції в Канаді, а також і деякі унікальні традиції.

ТЕМА А: ДОСЛІДЖЕННЯ МОГО СУСІДСТВА

ДРУГА КЛЯСА
ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Ця тема зосереджується над тими видами громадського життя, які є значні у житті дітей. До них включаються людські й матеріяльні прикмети сусідства, вигоди і догідні обслуговування в сусідствах та деякі способи встановлення правил і законів, якими забезпечуються права і свобода людей. Мати на увазі ті правила і закони, які безпосередньо впливають на добробут учнів, як наприклад, ті, що відносяться до їзди ровером (велосипедом), до поведінки у школі, до нагляду над улюбленими тваринами, до будівельних площ, чи до їзди фармерськими машинами. Учні повинні також застановитись над тим, яка поведінка рахується відповідальною у тих обставинах, для яких не установлено офіційних законів, (наприклад, поведінка на громадському майдані ігор). Примітка: Історія місцевої громади вивчатиметься у третій клясі.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Особиста свобода/Суспільний порядок і безпека
Які правила повинні бути в нашій громаді?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити ті правила кляси, школи та громади, які в основному стосуються до безпеки. -- Які є приклади тих правил, що в основному відносяться до безпеки? 2. Ототожнити ті правила кляси, школи та громади, які в основному стосуються до прав людини. -- Які є приклади тих правил, що в основному відносяться до оборони людських прав, (наприклад, висловлювати свій погляд у клясі; захищати свою власність)? 3. Ототожнити ті правила кляси, школи та громади, які в основному відносяться до суспільно-громадського правопорядку. -- Які є приклади тих правил, що	**1. Узагальнення** На життя громади впливають наявні вигоди та догідні обслуги й заходи, якими люди підтримують правила й закони громади. **2. Поняття** 1. Громада 2. Місце 3. Обслуговування 4. Вигоди 5. Правила 6. Закони **3. Питання для проведення розслідування** 1. Де знаходиться моя громада у відношенні до сусідніх громад та до визначних місць.	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, прослідкуючи ті вартості, що є основою особливих правил кляси, школи і громади. 2. Скласти дослідні питання, ототожнюючи й записуючи ті питання про школу або громаду, які відносяться до даної справи. 3. Зібрати дані, -- читаючи й інтерпретуючи нескладні географічні карти, щоб визначити відносне місцеположення речей у клясі, школі чи громаді. -- опитуючи тих людей, до яких відносяться специфічні правила. -- здобуваючи і читаючи ті бібліотечні посібники, у яких охоплено правила в різних суспільних обставинах.

1. Розвинути компетенції морального міркування, оцінюючи певні побажані правила, беручи до уваги їхні наслідки для себе та інших. (Загальний критерій наслідків.)

   -- Які правила ми повинні мати в нашій громаді? Чи дане правило вигідне лиш для мене? Чи таке правило вигідне для інших дітей? Для дорослих? Що сталося б, якщо б усі дотримувались цього правила? Чи я вдоволений (вдоволена) такими наслідками? Чи я далі думаю, що це правило є добре, чи слід його змінити?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, оцінюючи певні побажані правила, беручи до уваги їхню здійсненність або практичність.

   -- Чи існує така причина, що люди не зможуть дотримуватися цього правила? Чи більшість людей дотримуються цього правила? Чому? Чому ні? Якщо більшість людей не можуть або не хочуть дотримуватися правила, чи я все ж таки думаю, що таке правило догідне, чи слід його змінити?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути позитивне самопоняття, дивлячись на себе, як на ефективного громадянина, здібного перевірювати правила кляси, школи та громади.

   -- Чи можу я щось зробити, щоб виявити, що я згоджуюся/не згоджуюся з правилом?

Які риси створені людськими руками?

4. Які вигоди й обслуговування знаходяться в моїй громаді для заспокоєння потреб і зацікавлень людей?

5. Які правила й закони стосуються в різних місцях моєї місцевої громади, так як на вулицях, у школі, у крамницях, на майдані ігор чи на фармі?

6. Хто установив ці правила або закони? Чому вони встановлюють правила чи закони?

про потребу окремих правил у школі чи місцевій громаді.

   -- установлюючи категорії правил і законів відповідно до того, де вони стосуються в даній громаді (школа, дім, вулиця, майдан ігор тощо).

5. Оформити синтезу даних,

   -- формулюючи узагальнення про потребу деяких правил, що сприяли б співжиттю й співпраці.

   -- беручи до уваги наслідки „несправедливих" правил у заново створених обставинах, наприклад, в іграх.

6. Вирішити питання, формулюючи альтернативні розв'язки питань, які стосуються правил.

7. Застосувати рішення, представивши ряд шкільних або громадських правил, з якими погодилася ціла кляса, іншим членам школи/громади для перевірки.

8. Оцінити рішення, зважаючи на позитивні і неґативні наслідки для себе й інших, якщо ряд правил уводиться в дію.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи думку чітко і стисло, при розмові з дітьми/дорослими про шкільні/громадські правила.

2. Проінтерпретувати реакції і почування інших відносно ряду шкільних/громадських правил, з якими згодилася кляса.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, причиняючись до дискусії цілої кляси про те, коли відповідно вирішувати справи кляси за згодою більшости.

		4. Причинятися до „добра громади" своєю участю в підготовуванні ряду шкільних/громадських правил, з якими погоджується більшість.

ТЕМА Б: СУЧАСНІ КАНАДСЬКІ ГРОМАДИ

ДРУГА КЛЯСА
ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

У цій темі учні порівнюють побут канадських громад з різною густотою населення. Зразки громад для дослідження слід підбирати з наступного списка: внутрішньо-міські громади, (наприклад, комплекс хмарочоса); передмістя; селище міського типу; садиба на акрах; фарма з обмеженими вигодами, віддалене поселення.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самітність/Товариськість
Як повинні люди у різних канадських громадах використовувати свій „простір"?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати обставини, коли люди воліють бути самітними і обставини, коли людям миліше товариство і привітність. — Якщо ти хотів (хотіла) би бути на самоті або окремо від своїх сусідів, як би ти міг (могла) це осягнути в кожній з громад, про які ти вчився (вчилася)? — Якщо ти хотів (хотіла) би бути з твоїми сусідами, як би ти міг (могла) це осягнути в кожній з громад, про які ти вчився (вчилася)? 2. Зробити висновки щодо зв'язку між різними властивостями громад і вартостями самітности і товариськости. — Як ти заплянував (заплянувала) би розміщення громади для таких людей, що вважають самітність дуже важливою? — Як ти заплянував (заплянувала) би розміщення громади для таких людей, що вважають спілкування з їхніми сусідами дуже важливим? Як би ти заплянував (заплянувала)	**1. Узагальнення** Густота населення впливає на побут. **2. Поняття** 1. Побут (спосіб життя) 2. Простір 3. Густота населення (переповнення) 4. Самітність 5. Приятелювання (товариськість) **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що таке „густота населення"? 2. Які існують різновиди канадських громад щодо густоти населення? 3. Які є наявні властивості різновидних громад? Як їх плянують? Як вони неоднаково використовують простір? 4. Як впливає густота населення на спосіб життя у різних канадських громадах? Чи існують такі діяльності, які можна виконувати в од-	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, ототожнюючи важливість конфлікту у спорудженні нових устаткувань, наприклад, хмарочоса, школи, майдана ігор чи крамничного осередку. 2. Скласти дослідні питання, роблячи припущення про впливи густоти населення на життя людей у різних канадських громадах. 3. Зібрати й упорядкувати дані, — читаючи й інтерпретуючи нескладні довідки, щоб довідатися, який вплив мають різного обширу житлоплощі на життя людей. — записуючи інформації на схемі, яку склала кляса, про вибрані канадські громади. 4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи записані й зорові інформації про вибрані канадські громади та пояснюючи різниці у способах життя між громадами, які різняться щодо густоти населення.

би розміщення громади для таких людей, що часом бажають бути на самоті, а часом бажають бути з іншими людьми?

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, клясифікуючи громади, беручи під увагу те, як вони забезпечують людям можливості для самітности і товариства.

   -- У яких громадах найлегше бути товариським (товариською) з сусідами? У яких громадах це найтрудніше?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи поміж суперечливими вартостями самітности і товариськости, і плянуючи громаду, яка виявляє той вибір.

   -- Якщо мав (мала) би ти до вибору громаду, в якій люди воліють самітність і громаду, в якій люди воліють товариськість, котру громаду ти вибрав (вибрала) би? Як заплянував (заплянувала) би ти таку громаду, яка найкраще виявляє твої відчуття щодо важливості самітности і товариськости? Що могли б ми зробити з нашою громадою в клясі, щоб задовольнити твою волю?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самокомпетенції в тому напрямі, щоб бути спроможним (спроможною) застосовувати те, чого навчився (навчилася).

   -- Дуже часто, під час нашої гри (забави), ми будуємо казкові країни. Якщо мав (мала) би ти допомогти при плянуванні такої громади, яка виявляла

9. Оформити синтезу даних, роблячи висновки про впливи густоти населення на вибрані канадські громади.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативні способи розв'язки даної проблеми, яка відноситься до простору якоїсь громади.

7. Застосувати рішення, добираючи такий плян, який допоміг би розв'язати проблеми споріднені з простором у чиїйсь громаді.

8. Оцінити процес, (себто, як розслідування було переведене, і як вирішено справу) з такого становища: Чого навчилися? Чи відомості були цікаві? Чи задовільно використано джерела і вибраний спосіб дії?

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно,

   -- висловлюючи погляди чітко і стисло про використовування простору в сусідстві.

   -- усно обґрунтувати погляди.

2. Інтерпретувати почуття інших, звертаючи увагу на голосові познаки та вираз обличчя.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, щоб намітити плян для розв'язки питання.

4. Причинятися до „добра громади", допомагаючи іншим учням щодо їхніх волінь знайти самітність/товариськість у клясі або на майдані ігор.

би твої воління бути на самоті/з іншими, які властивості мала би така громада?		

ТЕМА В: СУСІДСТВА У СВІТІ

ДРУГА КЛЯСА
ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Ця тема зосереджується над різними способами, якими люди в різних частинах світу плянують свої громади. Учні повинні навчитися про деякі наявні фізичні чинники, що впливають на плянування громад, (наприклад, географічне розміщення, клімат і ресурси), як теж про важливі й особливі аспекти культури. До громад, які намічаються досліджувати, можна включити: мале містечко побудоване довкола базару, (напр., у Мехіко); місто на воді, (напр., Венеція); кочові громади на пустелі, (напр., Саудівська Арабія) або велике місто, (напр., Осака, Ібадан). Учні можуть завершити свої дослідження плянуванням громади чи частини громади, маючи на увазі потреби поселенців даного середовища.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Співпраця/Індивідуальна ініціятива
Чи всі громади повинні забезпечувати своїх пожильців однаковими обслуговуваннями і засобами вигод?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Навести приклади вигод, які виявляють, що індивідуальна ініціятива чи співпраця ціниться в даній громаді. -- Які обслуговування і вигоди забезпечує ця громада, що виявляють важливість співпраці? -- Які обслуговування і вигоди залишено окремим пожильцям, тому що громада цінить власну ініціятиву? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції аналізувати й оцінювати, ототожнюючи суперечні погляди про способи плянування громад, (відображуючи вартості співпраці чи індивідуальної ініціятиви). -- Якщо би ти був (була) таким плянувальником громади, який сильно вірить у забезпечення [illegible] обслуговуваннями	**1. Узагальнення** Усі громади мають вигоди і обслуговування, щоб допомогти пожильцям у їхніх потребах. Ці обслуговування і вигоди відображують і місцеве середовище, і вартості людей, які там живуть. **2. Поняття** 1. Середовище (оточення) 2. Потреби 3. Вигоди 4. Обслуговування 5. Співпраця 6. Ініціятива **3. Питання для проведення розслідування** 1. Які вигоди і обслуговування забезпечені у вибраній громаді? 2. Як організується або плянується [illegible]	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, ототожнюючи альтернативні заходи забезпечити громаду обслуговуваннями і вигодами. 2. Скласти дослідні питання і спосіб дії, -- причиняючись до обліку цілої кляси таких питань: Хто? Що? Де? Коли? Чому? Як? щодо заходів забезпечування громади обслуговуваннями і вигодами. -- складаючи список тематичних матеріялів. 3. З нескладних карт (мап) зібрати дані про клясу, місцеву громаду та про вибрані громади світу, -- усвідомлюючи, що малі предмети та відстані на карті (мапі), зображують великі предмети та довгі відстані в дійсності.

ті обслуговування чи вигоди, які на твою думку потрібні, (напр., новий майдан для ігор)?

-- Якщо би ти був (була) таким плянувальником громади, який сильно вірить у вартість самодопомоги, щоб задовольнити власні потреби і бажання, як міг (могла) би ти допомогти поселенцям такої громади?

-- Чи є інші можливі заходи забезпечення обслуговуваннями і вигодами? Назви такі заходи.

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, ототожнюючи особисті вартості відображені у виборі між співпрацею і індивідуальною ініціятивою.

-- Котрим з цих плянів ти віддаєш перевагу? Чому?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення пошани до різноманітних способів, якими люди послуговуються в різних середовищах, щоби забезпечити обслуговування і вигоди для задоволення основних потреб.

3. Як виглядає природне середовище в такій громаді? Який це має вплив на те, які обслуги і вигоди забезпечені в громаді?

4. Що цінять у цій громаді? Як це впливає на забезпечення обслугами і вигодами?

-- описуючи чи вказуючи розміщення специфічних рис чи предметів.

-- послуговуючися нескладними умовними позначеннями, щоб знайти місцеположення предметів чи рис.

4. Проаналізувати дані з різних поглядів щодо вигод, які повинні бути включені в плян громади.

5. Оформити синтезу даних, підсумовуючи інформації про вигоди, якими забезпечено різні громади в світі.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативи і роблячи рішення про придатність різних вигод і обслуг у власній громаді.

7. Застосувати рішення, складаючи плян, який забезпечить власну громаду відсутніми вигодами.

8. Оцінити рішення з погляду придатности запланованих обслуг та власних думок про співпрацю та ініціятиву.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно,

-- записуючи кілька речень, щоб висловити опінію щодо обслуг, які потребує громада.

-- малюючи картинки або приготовляючи модель, щоб виразити думку про вигоди й обслуги, які громада потребує.

2. Інтерпретувати думки інших, розробляючи спільний плян, щоб забезпечити новою вигодою або обслугою якусь громаду.

3. Брати участь у груповій праці та у шкільних зайняттях.

		4. Причинятися до „добра громади", піддержуючи мету групи щодо вчасного виконання завдання.

ТЕМА А: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ГРОМАД У КАНАДІ СЬОГОДНІ

ТРЕТЯ КЛЯСА
СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

У цій темі учні застоновляться над взаємозалежністю громад в сьогоднішній Канаді. Учні обсліджують свої громади, а також вибрані громади з цілої Канади, щоб ознайомитися з тим, як вартості взаємозалежности та самостійности громад впливають на життя канадців. Громади вибрані для обслідування повинні містити в собі профіль різних міських і сільських поселень.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самостійність/Взаємозалежність
Чи канадські громади повинні бути більш самостійними, чи взаємозалежними щодо своїх потреб (вимог)?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.8, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Навести специфічні приклади, які виявляють зрозуміння самостійности та взаємозалежности у вибраних обставинах. -- Якщо члени громади вирішили б вирощувати усі власні харчі, як це засвідчило б те, що вони цінять самостійність чи взаємозалежність? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні і оцінюванні, ототожнюючи причини, які підтримують відповідні вартості самостійности і взаємозалежности в наміченій канадській громаді. -- Які причини могли б подати ті люди, які думають, що громада сама повинна турбуватися своїми потребами якнайбільше (самостійність)? Які причини могли б подати ті люди, які думають, що громада повинна якнайбільше обмінюватись товарами і обслуговуваннями з іншими громадами (взаємозалеж-	**1. Узагальнення** Сільські громади, малі містечка і міста є взаємозалежні щодо виміни товару і обслуговувань. Наше суспільство стає, технологічно, більш заавансованим, тому й взаємозалежність громад набирає ширшого розміру. **2. Поняття** 1. Міське 2. Сільське 3. Урбанізація 4. Спеціялізація 5. Обмін товарами і обслуговуваннями 6. Взаємозалежність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що означає слово „взаємозалежність"? Чи окремі люди можуть бути взаємозалежними? Чи цілі громади можуть бути взаємозалежними з іншими громадами? 2. Які товари і обслуговування діста-	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити і зосередитися над питанням, поглиблюючи поняття самостійности і взаємозалежности у нескладних особистих обставинах, і усвідомлюючи, що ці вартості часто суперечаться. 2. Скласти дослідні питання та підходи, -- пропонуючи способи дослідження взаємозалежности у якійсь громаді. -- допускаючи про те, які впливи можуть мати посилений зв'язок і взаємодія на намічені громади. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- оглядаючи власний дім, щоб довідатися, де (в Канаді) виготовляють ті товари, які уживає родина. -- записуючи вислід обслідування на нескладнім графіку або на ілюстрованій діяграмі. -- визначаючи на приготовленій карті (мапі) шляхи, якими

які вигоди і невигоди ти бачиш щодо кожної альтернативи.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути нставлення симпатії до інших, виявляючи розуміння причин, чому декотрі люди воліють самостійність, а інші -- взаємозалежність.

   -- Часом ми воліємо щось виконувати власними зусиллями. Назви такі зайняття, які ти любиш сам робити. Як ти почуваєшся опісля? Часом ми воліємо щось робити з іншими людьми. Назви такі зайняття, які ти волієш робити з іншими людьми. Як ти почуваєшся опісля?

   -- Одні воліють робити більшість речей власними зусиллями; інші воліють робити більшість речей з іншими людьми. Такі люди, часом, творять поселенчі громади, або переносяться до інших громад, де більшість людей мають такі ж самі ідеали. Які можуть бути у них причини на це?

   -- Деякі люди воліють бути „майстром на всі руки". Інші воліють бути „знавцями-фахівцями" або „спеціялістами". Коли ти волієш один з цих способів у виконанні своїх зайнять?

(Напр., Де виробляють ті продукти, яких уживає твоя родина?)

3. Які товари і обслуговування виробляють люди в твоїй громаді для людей в інших канадських громадах? (Напр., Які речі виробляють у твоїй громаді? Куди ці речі відсилають?)

4. Де знаходиться твоя громада у відношенні до інших канадських громад, які намічено для дослідження?

5. Чи географічне оточення (розміщення, земля, клімат, ресурси), впливає на спосіб життя тамошніх людей?

6. Що це „міська" громада? „Сільська" громада? Якими товарами і обслуговуваннями обмінюються канадські міські і/або сільські громади? Як відбувається такий обмін?

7. Що це „спеціялізація"? Якщо якась громада стає більш спеціялізована, (напр., продукує деякі головні продукти), чи люди в тій громаді стають більш взаємозалежними з іншими громадами?

8. Що це „урбанізація"? Якщо якась громада стає більш урбанізована, (напр., міста стають більшими), чи люди в тій громаді стають більше взаємозалежні з сільськими поселеннями та іншими громадами?

на нескладній карті.

   -- описуючи свою громаду в відношенні до інших громад, користуючись напрямними (Пн, Сх, Пд, Зх).

   -- визначаючи відносні віддалі між громадами, користуючись звичайним мірилом і спрощеною картою Канади.

4. Проаналізувати і оцінити дані, порівнюючи точки зору про бажаність поширеної взаємозалежности для специфічних громад.

5. Оформити синтезу даних, узагальнюючи про посередники, що впливають на поширення взаємозалежности між громадами.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативи і роблячи рішення про те, чи громада повинна поширити, чи поменшити взаємозалежність (устійнити це на основі достовірних доказів і особистих поглядів про бажану рівновагу між самостійністю або взаємозалежністю).

7. Застосувати рішення, оцінюючи можливості поширення або обмеження взаємозалежности у власній громаді.

8. Оцінити рішення, зважаючи на його корисність відповідно до обміни ролями, (Role Exchange Test).

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, викінчуючи ілюстровану карту, щоб повідомити інших про походження товарів, яких уживає власна родина.

2. Інтерпретувати голосові познаки та вираз обличчя інших, як по-

кажчики їхнього почуття щодо альтернативних вислідків.

3. Брати участь у груповій роботі, причиняючись до дискусії своїми думками.

4. Причинятися до „добра громади", допомагаючи в наміченому завданні щодо примінення зразку рішення, напр., установити зв'язки з якоюсь шкільною клясою деінде в Канаді.

ТЕМА Б: СПОСОБИ ЖИТТЯ КАНАДЦІВ В ІНШИХ ЧАСАХ

ТРЕТЯ КЛЯСА
СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

У цій темі учні застановляться над питаннями про життя громад у часах ранніх поселенців. Вони повинні застановитися над способом життя членів громад минулих поколінь та над їхнім прямуванням до рівноваги громадної праці з самостійною працею, щоб осягнути намічену мету і прагнення. Учні повинні порівняти минуле з сучасним, щоб належно оцінити ті зміни, що наступили протягом довгих років у їхній громаді.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самостійність/Співпраця
Чи ми повинні працювати одинцем, чи разом?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 2.1, 2.2, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Навести приклади особистої поведінки, що відображують вартості самостійности і/або співпраці. -- Опиши обставини, коли ти працював (працювала) одинцем, тому що ти думав (думала), що важливо дещо робити самому (самою). -- Опиши обставини, коли ти працював (працювала) з іншими, тому що ти думав (думала), що важливо співпрацювати. 2. Описати історичні обставини, які явно виявляють самостійну поведінку й обставини, які явно виявляють співпрацю. -- Які речі чи роботи виконували поселенці самостійно? -- Які речі чи роботи виконували поселенці у співпраці з іншими? **2. Розвинути компетенції** [illegible] компетенції у робленні [illegible] співпраці в обставинах, коли	**1. Узагальнення** Спосіб життя ранніх поселенців позначався потребами рівноваги між співпрацею і самостійністю, щоб осягнути намічену мету і прагнення. **2. Поняття** 1. Спосіб життя 2. Поселення 3. Мета/Прагнення 4. Зміна 5. Громада **3. Питання для проведення розслідування** 1. Коли прибули перші люди до громади, в якій ми тепер живемо? Хто вони були? Звідки вони прибули? Чим вони сюди приїхали? 2. Чому люди прибули до нашої громади? Яка була їхня мета і прагнення? 3. Як поселенці вирішували, де [illegible] 4. Як поселенці заспокоювали [illegible]	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, переповідаючи проблему та складаючи дві альтернативи. 2. Скласти з цілою клясою способи вибору джерел і придбання інформацій про історію даної громади. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи і осмислюючи нескладні історичні довідки, які описують спосіб життя в минулому. -- переводячи інтерв'ю з батьками й іншими людьми в громаді про історію громади. -- записуючи дані здобуті в інтерв'ю по категоріях на відповідній дослідній схемі. -- записуючи події з історичного життя громади нескладним визначником часодії. 4. Уживаючи поняття самостійности і співпраці як мірило, проаналізувати дані, порівнюючи спосіб життя людей часу поселення

обидва чинники мають переваги і недоліки.

-- Уявіть собі обставини, в яких важко вибрати між самостійністю і співпрацею. Які переваги і недоліки має кожний з цих чинників? Котру вартість ти волієш?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, ототожнюючи відповідні дії в школі, вдома і в сусідстві, які узгоджуються з чиїмсь вибором вартости.

-- Маючи на увазі вибрану тобою вартість (самостійність або співпраця), що би ти міг (могла) робити в школі, вдома і в сусідстві, щоб виявити цю свою вибрану вартість? Що би ти міг був (могла була) зробити, як поселенець, щоб виявити свою вибрану вартість?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення об'єктивности, виявляючи охоту розглянути переваги і недоліки самостійности і співпраці в даному випадку.

основні потреби?

5. Як проявлялася праця людей одинцем? Як разом?

6. Чому вони часом воліли працювати одинцем, а часом працювали разом?

зі способом життя сучасних громад.

5. Оформити ситезу даних,

-- підсумовуючи інформації про зміни в громаді на схемі.

-- визначаючи співвідношення між причинами і наслідками щодо змін у громаді протягом певного часу.

6. Вирішити питання,

-- формулюючи альтернативні розв'язки щодо праці спільно або одинцем у школі, вдома та в сусідстві.

-- аналізуючи вартості притаманні кожній альтернативі.

7. Застосувати рішення, вирішуючи працювати самостійно або разом з іншими над даним проєктом.

8. Оцінити спосіб, яким вирішено питання, порівнюючи з іншими способами, якими можливо прийти до рішення, (напр., рішення учителя, рішення більшістю голосів, рішення одностайною згодою).

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно,

-- укладаючи один чи два абзаци, щоб звідомити про деякі вияви життя в часах поселення.

-- малюючи, чи призбируючи і показуючи картинки, що ілюструють, як способи життя змінилися.

2. Проінтерпретувати думки і почуття,

-- прислухаючись до думок інших щодо воління працювати одинцем або разом.

-- виявляючи зрозуміння проблем, на які натрапляють інші в їхньому пристосуванні до змін у громаді.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, послуговуючись одностайною згодою щодо підбору заходів діяти спільною працею.

4. Причинятись до „добра громади", допомагаючи в групових проєктах.

ТЕМА В: СПОСОБИ ЖИТТЯ В ГРОМАДАХ З ВІДМІТНИМИ РИСАМИ КУЛЬТУРИ

ТРЕТЯ КЛЯСА
СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

У цій темі учні досліджують питання відносно громад, в яких люди намагаються зберігати відмітний спосіб життя. Хоч вивчання історичних аспектів громади може послужити як інформаційне тло, та в цій темі слід зосередитися над сучасністю. Громади для дослідження слід підбирати з Альберти, з Канади чи з будь-якої іншої частини світу. Деякими прикладами послужать колонії гутеритів, громади менонітів, індіянські резервації, частини великого міста з відмітною культурою, як наприклад, китайський квартал або кібуц. Всеосяжний намір цієї теми -- це поглиблення чутливости учнів до тих культур та способів життя, з якими учні, мабуть, мало знайомі і без досвіду.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Зберігання способу життя/Модернізація
Чи люди повинні намагатися зберігати відмітні способи життя в своїх громадах, чи сприяти змінам?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати поведінку, яка вказує на те, що деякі люди воліють жити в громадах з відмітною культурою, щоб зберегти свій спосіб життя, а інші люди воліють жити в різнорідних модерних громадах. -- Що люди найбільше цінять, коли вони, для свого проживання, вибирають громади з відмітною культурою? Як відображуються такі вартості у їхній поведінці? -- Деякі люди, з власного бажання, залишають такі громади з відмітною культурою. Які можуть бути вартості у цих людей? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції у моральному міркуванні, досліджуючи свої вартості в нових, але подібних обставинах. (Іспит нових обставин [illegible]	**1. Узагальнення** Звичаї, традиції, правила і релігійні переконання сильніше об'єднують людей у громадах з відмітною культурою. Такі чинники, як рухливість, комунікація та поширене знання можуть впливати на зміни у традиційно-культурних громадах. **2. Поняття** 1. Традиції і звичаї 2. Громади з відмітною культурою 3. Взаємодія 4. Зміна 5. Зберігання способу життя **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що це „громада з відмітною культурою"? 2. Де знаходяться громади намічені для дослідного навчання?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Установити і зосередитися над питанням, дискутуючи про те, чи люди повинні, чи не повинні, старатися зберігати свої громади від змін, щоб утримати свій відмітний спосіб життя. 2. Підготовити низку дослідних питань, які керуватимуть збиранням інформацій про громади з відмітними культурами. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи нескладні карти (мапи), щоб знайти обслідувальні громади у відношенні до своєї громади. -- описуючи місцеположення, користуючись основними показниками (Пн, Пд, Сх, Зх -- N, S, E, W) і підрахованою віддаллю від своєї громади. -- аналізуючи дослідні поміченя щодо громад з відмітною культурою.

над іншими громадами, застановися над тим, чи твої висновки про бажаність змін у тих громадах теж відносяться до твоєї громади? Які існують схожості і різниці?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути симпатію до людей у громадах з відмітною культурою, яких обставини заставляють міняти свій спосіб життя.

   -- До якої міри всі з нас потребують традиції і стійкости? Як впливають на нас поважні перешкоди у нашому способі життя? Як можуть вплинути поважні перешкоди на людей у громадах з відмітною культурою?

3. Які є унікальні традиції і звичаї цих громад?

4. Як взаємодіють ці громади з відмітною культурою з ширшим суспільсвом? Які впливи, якщо є такі, має ця взаємодія на них.

5. Як люди в цих громадах реаґують на натиски до зміни?

6. Як люди у твоїй громаді реаґують на зміну?

4. Проаналізувати і оцінити дані, пояснюючи різниці у точках зору тих людей, що залишаються жити в громадах з відмітною культурою та тих, що покидають такі громади.

5. Оформити синтезу даних,

   -- підсумовуючи інформації, укладаючи їх у головні пункти.

   -- складаючи узагальнення про те, чому люди протидіють змінам.

6. Вирішити питання,

   -- передбачуючи наслідки, для обслідуваних громад, щодо протидії або прийняття окремих змін.

   -- вибираючи найбільш побажану розв'язку.

7. Застосувати рішення, створюючи плян дії, який певна група може примінити, щоб зберегти або змінити традиції і звичаї у своїй громаді.

8. Оцінити рішення, застановлюючись над тим, чи його наслідки покращать відносини між людьми у громадах і поза громадами.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи кількома реченнями своє становище відносно питання.

2. Інтерпретувати думки і відчуття інших, визнаючи те, що люди у громадах з відмітною культурою мають такі ж сподівання і прагнення для своєї громади, як і в інших громадах.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, чергуючись виявом

		своїх думок під час дискусії в клясі. 4. Причинятись до „добра громади", ділячись посібниками з однокласниками і повертаючи позичені посібники своєчасно.

Четверта кляса: Альберта — наша провінція

П'ята кляса: Канада — наша країна

Шоста кляса: Заспокоєння людських потреб

ТЕМА А: АЛЬБЕРТА — МИНУВШИНА, СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ: НАШІ ПРИРОДНІ БАГАТСТВА

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА
АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

У цій темі учні дослідять питання про уживання природних багатств Альберти у минулому й сьогодні. Дослідження учнів повинно довести до пізнання природних рис Альберти, географічних районів, клімату, оновлення і неоновлення природних багатств, а також до відчуття впливу технології на середовище та на спосіб життя.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Зберігання/Споживання
Як ми повинні використовувати природні багатства?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.8, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити зберігання і споживання як вартості, які є основою альтернативних точок зору щодо використовування оновлених і неоновлених багатств в Альберті. -- Що видається людям важливішим, якщо вони кажуть, що • ми повинні продавати так багато природних багатств, як лиш спроможні? • ми повинні розвивати наші багатства так, щоб упевнитись про їхній постійний припас у майбутньому? 2. Ототожнити, як наш досвід з природним середовищем впливає на наші вартості відносно використовування природних багатств. -- Як може твоє становище про використовування середовища мінятися відповідно з тим чи ти міський пожилець, чи фармер, чи ранній поселенець, чи перед-поселенчий індіянин тощо. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізу-	**1. Узагальнення** Наявність природних багатств, це один чинник, що рішає про ті заходи, якими люди можуть задовольняти свої фізичні, економічні і суспільні потреби. **2. Поняття** 1. Природні багатства (ресурси) 2. Неоновлені й оновлені ресурси 3. Зберігання 4. Середовище 5. Технологія 6. Людські потреби 7. Споживання **3. Питання для проведення розслідування** 1. Які є головні географічні риси Альберти, включаючи топографічний вигляд і клімат? 2. Які є важливіші роди природних багатств Альберти? 3. Де розміщені різні ресурси Альберти?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, ототожнюючи приклади зберігання і споживання багатств Альберти, і обмірковуючи можливі наслідки кожного зокрема. 2. Скласти способи придбання інформацій з вибраних джерел, щоб відповісти на дослідні питання про використовування багатств Альберти. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи відповідні довідники для придбання інформацій про багатства Альберти. -- читаючи й інтерпретуючи карти (мапи) в „Юнацькому атласі Альберти" (Junior Atlas of Alberta) для придбання інформацій про фізичні риси Альберти, її райони, клімат, місцеположення багатств, розподіл заселення та шляхи транспортування. -- читаючи й інтерпретуючи стовпцеві графіки і картинографіки для придбання інформацій про продукцію різних ресурсів.

послідовність між тим, що люди висловлюють і між тим, як вони поступають, відносно використовування природних багатств Альберти.

-- Якщо йдеться про особисте користування ресурсами (такими як папір), чи я звичайно поступаю так, як підказую іншим, щоб поступали? Які можна знайти приклади на те, що я поступаю згідно або незгідно з моєю постановою?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, упорядковуючи альтернативні становища щодо використовування природних багатств, на основі наслідків кожної альтернативи зокрема.

-- Які існують альтернативні становища щодо використовування ресурсів Альберти? Які є добрі і злі прикмети кожного становища зокрема, і які можуть бути наслідки, якби кожний зважав на це становище? Котре становище найкраще? Котре найгірше?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення дбайливости про потреби майбутніх пожильців Альберти.

2. Розвинути наставлення цінування краси і симетрії природного середовища, включаючи рослини, звірята та складові частини землі.

4. Де розміщені важливіші шляхи транспортування в Альберті?

5. Як сьогодні використовують природні багатства? Як використовувано ті багатства в минулому?

6. Чим причинилась технологія до розшуків, видобування та визискування природних багатств Альберти?

4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи і протиставляючи протилежні точки зору про те, як слід використовувати ресурси Альберти.

5. Оформити синтезу даних, поширюючи розуміння понять „оновлені і неоновлені багатства/ресурси", і узагальнюючи про їхній хосен.

6. Вирішити питання, допаровуючи вартості зберігання і споживання з різними альтернативами про те, як слід би використовувати ресурси Альберти.

7. Застосувати рішення, обмірковуючи бажаність і можливість примінення пляну зберігання або споживання ресурсів на особистому рівні.

8. Оцінити дію заохочування до зберігання або споживання з точки зору впливу такої дії на інших.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, пишучи звіт, і передаючи його усно цілій клясі або малій групі.

2. Осмислювати вирази обличчя, жести і рухи тіла, щоб установити, як інші, у малій групі, ставляться до різних альтернатив суспільної справи.

3. Брати участь у груповому вирішуванні справ, підбираючи одну з учителем поданих метод (закон -- більшости, одностайної згоди, авторитету), і примінюючи її в малих групах.

4. Причинятись до „добра громади", допомагаючи у проєктах цілої кляси, які виявляють використовування ресурсів у ситуаціях, які включають учнів.

ТЕМА Б: АЛЬБЕРТА — МИНУВШИНА, СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ: НАШІ ЛЮДСЬКІ БАГАТСТВА

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА
АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

У цій темі учні розглянуть питання відносно способів життя в Альберті. Для досліджування цього питання послужить тло чотирьох періодів історії Альберти: раннє поселення, економічна криза, воєнні роки і сучасні часи. Учні повинні ознайомитись з загальними напрямними щодо фахів, зайнять під час дозвілля, умінь, зацікавлень і освіти, щоб зрозуміти пристосування пожильців Альберти до нових обставин життя в суспільстві з поширеною індустріялізацією. Учнів слід заохочувати передбачати майбутнє, і який вплив можуть мати ці загальні напрямні на їхнє власне життя.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Продуктивність/Дозвілля
Як пожильці Альберти повинні пристосовувати свій спосіб життя до нових нагод і вимог?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити продуктивність і дозвілля як вартості, які впливали і впливають на діяльність пожильців Альберти в минулому і тепер. -- Що було важливим для пожильців Альберти в їхній праці в минулому? Як це впливало на їхні зайняття під час дозвілля? 2. Визначати значення праці і дозвілля для різних людей в минулому, сучасному і майбутньому. -- Які зайняття вважалися за працю, а які за дозвілля для пожильців Альберти у давніх історичних добах? Як ми визначаємо працю і дозвілля сьогодні? Як ми будемо визначати працю і дозвілля в майбутньому? 3. Описати ті зайняття учнів у минулому, які виявляють, що учні Альберти доцінювали і працю, і дозвілля. -- Як зайняття учнів у минулому	**1. Узагальнення** Рівновага між працею і зайняттям на дозвіллі є важливим чинником у добробуті людини. Рід праці і дозвілля змінився з того часу, коли суспільство поступово поширило індустріялізацію. **2. Поняття** 1. Зміна 2. Спосіб життя 3. Фах 4. Дозвілля 5. Продуктивність 6. Винахідливість **3. Питання для проведення розслідування** 1. Коли прибули деякі великі групи поселенців до Альберти? Де вони поселилися? Чому вони поселилися якраз у таких місцях?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити суспільне питання і його конкуруючі вартості в дискусії кляси про те, як пожильці Альберти намагаються реаґувати на зміни. 2. Скласти дослідні питання про спосіб життя пожильців Альберти в різних історичних добах. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи історичні карти (мапи), призбируючи інформації про поселення й шляхи в давній Альберті. -- інтерпретуючи сучасні та історичні документи, щоб виробити собі погляд на спосіб життя в різних історичних добах. 4. Проаналізувати й оцінити дані, пояснюючи відмінні погляди про історичні події та випадки. 5. Оформити синтезу даних, підсумовуючи інформації про зміни в праці й дозвіллі в минулому,

ців про те, що є важливе? Як вони відзеркалюють нашу думку про те, що є важливе сьогодні?

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні і оцінюванні, співставляючи різні погляди учнів про роди людських ресурсів, які можливо будуть потрібні пожильцям Альберти в майбутньому.

   -- Що міг би кожний з наступних пожильців Альберти сказати про важливість людських ресурсів (уміння, наставлення і т. д.), які допоможуть нам справлятися в майбутньому? Як міг би кожний з них реаґувати на думку, що освіта повинна б підготовити нас до праці? До дозвілля? Чому воно так? Які зміни завів би кожний з них у наших школах?

   - музикант або мистець
   - власник підприємства
   - продавець
   - професіонал-гокеїст
   - цивільна людина у Другій світовій війні
   - людина на „допомозі" в 1933 р.
   - поселенець у 1900 р.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення позитивного самопоняття, рахуючи себе людиною спроможною установляти рівновагу між працею і зайняттями на дозвіллі.

2. Розвинути наставлення цінування різноманітних способів, якими люди в минулому і тепер намагаються установити рівновагу між працею і дозвіллям.

поселенці? Як вони поборювали ті труднощі? Як ранні поселенці включали і працю, і дозвілля у свій спосіб життя?

3. Що таке „Економічна криза", і коли вона сталася?

4. Як вплинула Економічна криза на пожильців Альберти? Які зміни мусіли поробити люди у своєму житті, щоб подолати труднощі під час Економічної кризи?

5. Що таке „Друга світова війна", і коли вона відбулася?

6. Як вплинула Друга світова війна на життя пожильців Альберти? Які зміни мусіли поробити люди у своєму житті, щоб подолати труднощі під час Другої сітової війни?

7. Чим різниться наше сучасне життя від життя доби першого поселення, від життя під час Економічної кризи і Другої світової війни? Чи існували якісь різниці щодо місць праці, дозвілля, науки та постачі матеріяльного товару?

8. Як виглядатиме життя, коли сьогоднішні учні четвертої кляси стануть дорослими людьми? Чи будуть тоді інші фахи, інші зайняття на дозвіллі і інші способи вивчання нових умінь-майстерностей?

і роблячи логічні висновки про зміни, що можуть наступити в майбутньому.

6. Вирішити питання, обмірковуючи, як молоді пожильці Альберти повинні пристосовуватись до нових обставин і вимог.

7. Застосувати рішення, укладаючи плян пристосування до специфічної вимоги чи нагоди, на яку натрапляє ціла кляса.

8. Оцінити діяльність з погляду можливих позитивних і неґативних наслідків щодо цілої кляси, а також відносно інших кляс, учителів і т. д.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи усно думки про використовування праці і дозвілля.

2. Інтерпретувати думки і почуття інших, проявляючи зрозуміння різних рішень щодо пристосування до змін на особистому рівні.

3. Брати участь у праці малих груп та у вирішуванні справ, допомагаючи

   -- в розподілі завдань, в призначенні задач і в оцінюванні групової праці.

   -- в координації призначення окремих завдань.

4. Причинятись до „добра громади" порадами і діяльностями спрямованими на установлення кращої рівноваги у клясі між працею і відпочинком (святкування, гра і т. д.)

3. Розвинути наставлення ширшого світогляду, допитуючись про погляди інших щодо відповідної рівноваги між працею і дозвіллям.		

ТЕМА В: ЗВ'ЯЗОК АЛЬБЕРТИ З КАНАДОЮ І ЗІ СВІТОМ

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА
АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

У цій темі учні досліджують відносини між Альбертою та іншими частинами Канади і світу. Зосередити увагу на торгівлю, туризм і транспортну сполуку. Можна також досліджувати ті зв'язки, які творяться завдяки спорту, культобміну та родинним відносинам.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Самодостатність/Взаємозалежність
Як повинна Альберта ділитись своїми ресурсами?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.3 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Розпізнати значення самодостатности і взаємозалежности як двох важливих вартостей, що впливають на спосіб зв'язків Альберти з іншими частинами Канади і світу. -- Якщо пожилець Альберти переконаний у тому, що торгівлю і транспортні зв'язки з Канадою і з іншими частинами світу слід поширити, тоді, на думку цього пожильця, що важливіше-- самодостатність чи взаємозалежність? 2. Описати можливу поведінку когось такого, що бажав би бути взаємозалежним або самодостатнім. -- У котрому з нижченаведених вчинків виявив би пожилець Альберти своє воління бути самодостатнім або взаємозалежним: • закуп товарів з позначкою „Зроблено в Альберті" замість інших продуктів? • відмовлення від пропонування видобувати велику кількість вугілля для експорту до інших країн? • заохочування канадців вкладати свій капітал в індуст-	**1. Узагальнення** Люди в різнорідних районах установлюють транспортну і комунікаційну сполуку для того, щоб вести торговельний обмін та обмін думок для їхньої взаємної користі. **2. Поняття** 1. Торгівля 2. Транспортування 3. Туризм 4. Міґрація/Переселення 5. Самодостатність 6. Взаємозалежність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що Альберта імпортує з інших частин Канади і світу? 2. Що Альберта експортує в інші частини Канади і світу? 3. Які існують чинники, що впливають на торговельні відносини Альберти? 4. Якими засобами транспорту і комунікації користується Альберта для зв'язку з рештою Канади і зі сві-	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити і зосередитися над питанням, переповідаючи його після слухання або читання. 2. Скласти дослідні питання, щоб довідатися про відносини Альберти з іншими районами Канади й світу. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи карти (мапи) Канади і світу, щоб знайти місцеположення Альберти у відношенні до інших провінцій, територій і країн. -- записуючи інформації про експорт та імпорт Альберти на довідкових схемах. -- користуючись „Юнацьким атласом Альберти", щоб визначити співвідношення між вибраними географічними поняттями та досліджувальним питанням. -- переводячи опит про думки щодо використовування ресурсів Альберти. 4. Проаналізувати й оцінити дані, порівнюючи і протиставляючи погляди про те, як Альберта повинна ділитися ресурсами з іншими.

- підтримування культобміну з іншими провінціями?

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, вичислюючи вигоди і невигоди щодо поширення транспортних сполук Альберти з Канадою і зі світом.

   -- Які можуть бути наслідки поширення транспортних сполук Альберти з іншими частинами Канади і світу? Яке це має відношення щодо вартостей самодостатности і взаємозалежности? Які є вигоди або невигоди для пожильців Альберти?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення позитивного самопоняття, рахуючи себе людиною спроможною доходити до висновків щодо важливих питань, на які натрапляють пожильці Альберти.

2. Розвинути наставлення поваги до поглядів інших канадців щодо розподілення ресурсів Альберти.

том? (Взяти до уваги повітряні і залізничні шляхи, радіомережу, телекомунікацію тощо.)

5. Який вклад внесли пожильці Альберти для Канади і для світу? Які види міжнародньої допомоги постачає Альберта?

6. Які користі має Альберта завдяки зв'язкам з іншими частинами Канади і світу? (Взяти до уваги економічні, політичні і культурні справи.)

7. Який вплив має „поменшування" модерного світу на пожильців Альберти?

5. Оформити синтезу даних, формулюючи узагальнення про взаємозалежність Альберти від інших провінцій і інших країн.

6. Вирішити питання, ототожнюючи і підтримуючи становище щодо розподілення ресурсів.

7. Застосувати рішення, обмірковуючи бажаність і можливість його здійснення. (Напр., Чи є такі можливості, щоб учні четвертої кляси могли мати своє слово в питанні щодо взаємозалежности/самодостатности?)

8. Оцінити рішення, спосіб і дію, вирішуючи з цілою клясою, чи закінчити дослідження, чи поширити його до споріднених питань і думок.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, пишучи декілька абзаців, щоб висловити і підтримати думку про зростання або зменшення взаємозалежности Альберти від інших провінцій.

2. Інтерпретувати думки і почуття інших, слідкуючи за їхнім виразом обличчя, жестами та рухами тіла.

3. Брати участь у груповій праці та вирішуванні питань, домовляючись з членами групи про призначення завдань.

4. Причинятись до „добра громади", виконуючи ролю представника, щоб представити погляди малої групи цілій клясі.

ТЕМА А: КАНАДА: ДОСЛІДЖЕННЯ І ЗАСЕЛЕННЯ

П'ЯТА КЛЯСА
КАНАДА — НАША КРАЇНА

У цій темі учні досліджують декотрі історичні події та питання відносно відкриття, дослідження і заселення Східньої і Західньої Канади. Звернути особливу увагу на взаємодію людей, коли вони почали ознайомлюватись з іншими культурами.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Змагання за владу/Співпраця задля взаємної користі
Як повинні були взаємодіяти дослідники, місіонери, торговці хутрами і поселенці в часах ранньої історії Канади?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 2.3, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити вартості співпраці задля взаємної користі і змагання за владу в специфічних історичних випадках. -- Як проявлялися співпраця і змагання в наступних взаємодіяннях: • Французькі/англійські амбіції в Новому Світі? • Торгівля хутрами? • Конфедерація? • Ред-ріверська колонізація -- Які приклади конфлікту або співпраці можна навести з взаємодіянь між: • тубільцями і дослідниками? • торговцями хутрами і поселенцями? • місіонерами і торговцями хутрами? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні і оцінюванні, ототожнюючи [illegible] взаємодіяння між сучас- [illegible] ними групами канадців, які вплив-	**1. Узагальнення** Дослідження і заселення приносять із собою взаємокультурне знайомство, яке часто викликає змагання за владу й керування. **2. Поняття** 1. Дослідження 2. Заселення 3. Взаємокультурне знайомство 4. Змагання 5. Влада 6. Ідентичність **3. Питання для проведення розслідування** 1. Який був зв'язок між тубільцями перед прибуттям европейців? Які користі і невигідності, для кожної групи, виринали із зв'язків між племенами? 2. Чому европейці прибули до Канади? 3. На які проблеми натрапляли дослідники, торговці і поселенці на	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Зосередитися над питанням, порівнюючи особистий досвід про взаємовідносини між незнайомцями та важливість конкуренції, ототожнюючи конкуруючі вартості. 2. Зробити припущення (гіпотезу) про можливі зразки взаємодіяння в часах дослідження і раннього заселення Канади. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- інтерпретуючи історичні карти (мапи), на яких подані шляхи подорожі европейських дослідників, місцеположення ранніх англійських і французьких колоній у Північній Америці та міграційні шляхи і поселення Льоялістів у давній Канаді. -- записуючи дати і події на часовій схемі, показуючи англо-французькі зв'язки під час ранньої колонізації і заселювання в Канаді. 4. Проаналізувати і оцінити дані, подаючи причини про відмінне становище індіян, поселенців та

ними групами канадців, які виявляють конкуруючі вартості.

-- Які конфлікти існують сьогодні, що виводяться від конкуруючих вартостей змагання за владу та співпраці задля взаємної користі?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи альтернативні способи дії, щоб розв'язати поточний конфлікт.

3. Розвинути компетенції у моральному мисленні, випробовуючи рішення щодо його впливу на добробут даних груп.

-- Як можна розв'язати конфлікти? Чи подібні групи в минулому мали такі ж можливості для розв'язання конфліктів?

-- З двох конкуруючих поглядів, котрий видається тобі найкращим?

-- Чи твій вибір є справедливий для обох груп? Як таку альтернативу, яку ти вибрав (вибрала), відчують люди в обидвох групах у найближчому і дальшому майбутньому?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення цінування, освідомлюючись, що, щоб утриматись при житті в Новому Світі, европейці, початково, були залежні від життєвого способу індіян, які ділилися своїми уміннями і знанням з новоприбулими поселенцями.

2. Розвинути наставлення об'єктивности, виявляючи уміння розглядати проблеми з більш чим однієї точки зору.

3. Розвинути наставлення симпатії до зусиль культурних і етнічних груп, у минулому й сьогодні, щоб зберегти свою ідентичність.

початку поселенчої доби і експансії на захід?

4. Які впливи мала кожна з цих груп на культуру і спосіб життя тубільців?

5. Як впливали географічні чинники, (напр., клімат, водні шляхи, рельєф краю) на шляхи дослідження і заселення?

6. Як позначилися на давній історії Канади конфлікти між конкуруючими культурними, етнічними і економічними інтересами?

7. До якої міри співпраця і справедливість були характерною рисою в давній історії Канади?

інших груп щодо права землевласности.

5. Оформити синтезу даних, узагальнюючи про впливи поселення на добробут різних груп.

6. Вирішити питання, судячи, як справедливо і як несправедливо поводилися між собою тубільці, дослідники, торговці хутрами і поселенці?

7. Застосувати рішення, укладаючи низку правил, які визначували б поведінку груп незнайомців, коли вони взаємодіють.

8. Оцінити рішення, випробовуючи його практичність і справедливість в обставинах, які стосуються до учнів.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, описуючи усно свої почуття про приклади конфлікту і співпраці в історії Канади.

2. Інтерпретувати усно висказані думки і почуття інших про історичні події, які відбувалися і з конфліктом, і зі співпрацею.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому вирішуванні справ, відновлюючи, у формі інсценізації, історичні події, які виявляють культурне взаємодіяння.

4. Причинятись до „добра громади", виявляючи пошану до членів кляси з різного культетнічного походження.

ТЕМА Б: КАНАДА: ІНДУСТРІЯЛЬНИЙ РОЗВИТОК З РАЙОНУ В РАЙОН

П'ЯТА КЛЯСА
КАНАДА — НАША КРАЇНА

У цій темі учні досліджують питання про відносини між індустрійними і географічними районами Канади. У цій темі вони вивчають наступні райони: Кордільєри, Прерії, Близьку і Далеку Північ, Низину св. Лаврентія-Оттави і Великих Озер та Атлантійський район. Звернути пильну увагу на вплив головних форм індустрії на життя людей у цих районах.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Зберігання/Розвиток ресурсів
Як слід би використовувати природні багатства Канади, для найкращої користі пожильців кожного району?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.3 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Визначити ті чинники, які впливають на районні напрями думок і переконання щодо зберігання і розвитку ресурсів. -- Які існують напрями думок і переконання щодо зберігання і розвитку ресурсів у таких районах: • Кордільєри? • Прерії? • Близька і Далека Північ? • Низина св. Лаврентія-Оттави і Великих Озер? • Атлантійський район? 2. Визначити значення поняття „максимальний прибуток" для пожильців даного району. -- Які чинники слід би взяти до уваги при обговоренні становища пожильців даного району щодо розвитку чи зберігання ресурсів? (Застановитися, наприклад, над економічними чинниками, над здоров'ям і безпекою, естетичними і культурними чинниками й іншими потре-	**1. Узагальнення** Індустрія, що розвивається в даному районі, це звичайно така, що користується місцевими ресурсами і причиняється до економічного добробуту народу. **2. Поняття** 1. Райони 2. Індустрія (промисел) 3. Розвиток ресурсів 4. Заняття (робота) 5. Вичерпання ресурсів 6. Зберігання 7. Життєвий рівень **3. Питання для проведення розслідування** 1. Котрі є головні географічні райони Канади? 2. Як розміщено населення по всій Канаді? Які є головні заселені осередки?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, обмінюючись думками про наявність і уживання ресурсів у різних районах Канади. 2. Скласти дослідні питання та підходи для дослідної праці малої групи. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- послуговуючись картами (мапами), для інтерпретування інформацій про фізичні райони, місцеположення ресурсів, заселення і транспортні шляхи Канади. -- читаючи й інтерпретуючи стовпчасті схеми, картиносхеми і нескладні табелі, щоб знайти інформації про індустрійну продукцію. -- записуючи інформації та роблячи помічення щодо місцеположення ресурсів і міст на контурній карті (мапі) Канади. 4. Проаналізувати і оцінити дані, порівнюючи і протиставлюючи

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, ототожнюючи погляди тих, що ставляться прихильно і тих, що ставляться неприхильно до розвитку ресурсів.

   -- Які арґументи вживаються для підтримки або опору розвитку ресурсів у даному районі? Які чинники, визначені в 1.1, є основними для арґументів?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, вибираючи альтернативне становище, що являється максимально корисним для пожильців даного району.

   -- Котре становище видається найкориснішим для пожильців даного району? Чому це так? Як ти окреслюєш користь?

3. Розвинути компетенції у моральному мисленні, виправдуючи свій вибір на основі того, як він причиняється до добробуту людей у даному районі і людей деінде.

   -- Як розвиток або зберігання ресурсів зробить людей щасливішими, здоровішими і більш задоволеними своїм життям?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення толерантности до думок людей в інших районах Канади, які мають альтернативні погляди про зберігання та розвиток ресурсів.

2. Розвинути наставлення пошани до призбираних доказів для підтримки альтернативних поглядів.

3. Розвинути наставлення турботливости про майбутність природних багатств Канади.

3. Які природні багатства знаходяться в кожному районі?

4. Чим причиняються ці природні багатства до розвитку індустрії?

5. Які засоби транспорту служать у перевезенні природних багатств до місць перероблення і очистки?

6. Які види робочої сили пов'язані з розвитком індустрії?

7. Які наслідки має вичерпання ресурсів і ріст індустрії на людей у громадах та районах Канади?

точки зору щодо розвитку ресурсів у різних районах.

5. Оформити синтезу даних, формулюючи узагальнення про відносини між кількістю людей при праці і родом індустрії в даному районі.

6. Вирішити питання, оцінюючи альтернативні становища відносно користей щодо розвитку і зберігання ресурсів.

7. Застосувати рішення, підготовляючи футуристичну інсценізацію про один або більше районів.

8. Оцінити рішення в тому змислі, який наслідок мало б воно на людей в різних районах Канади і чи побажані такі наслідки.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, пишучи декілька абзаців, щоб описати ресурси і індустрію в районах Канади.

2. Інтерпретувати думки і почуття інших, слідкуючи за їхніми виразами обличчя, коли вони реаґують на різні сценарії про розвиток ресурсів у районах Канади.

3. Брати участь у рішеннях малих груп, щоб навчитися, як переконливо висловити свої погляди без монополізації рішення.

4. Причинятись до „добра громади", виявляючи підтримку групової мети в проєкті, який намагається піднести свідомість про унікальні риси даного району.

ТЕМА В: НАИБЛИЖЧИЙ СУСІД КАНАДИ: СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

П'ЯТА КЛЯСА
КАНАДА — НАША КРАЇНА

У темах 5А і 5Б учні вивчали проблеми і теми споріднені з історією і географією Канади. У темі 5В учні вивчають подібні теми і проблеми відносно Сполучених Штатів Америки. Нижченаведені історичні теми вибрано тому, що вони пов'язані з важливими подіями в історії Канади.

Слід сподіватися, що при поширенні знання географії Америки та будь-якої наведеної історичної теми, учні наберуть чутливости щодо подібностей між Сполученими Штатами та Канадою, а також краще відчують свою унікальну канадську ідентичність.

Географічна тема:

Перегляд географії Сполучених Штатів Америки.

Історичні теми:

Або : Американська революція і Льоялісти об'єднаної імперії
або : Війна 1812 року з різних точок зору
або : Громадська війна і Конфедерація Канади
або : Заселення Заходу в Сполучених Штатах Америки і в Канаді.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Унікальна ідентичність/Бути такими як інші

Чи канадці і американці повинні прагнути до подібних, чи до відмінних цілей?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 2.1, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Описати події історії Північної Америки, які засвідчують відмінну ідентичність канадців і американців. -- Під час котрих специфічних історичних подій виявили канадці, що вони цінять те, що вони відмінні від американців? 2. Подати приклади поведінки, яка виявляє, що канадці й американці мають схожі вартості. -- Якими діяльностями втішаються канадці і американці, що виявляють, що їхні способи життя подібні? **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні	**1. Узагальнення** Канада й Америка мають багато спільних прикмет, а все ж таки є деякі основні різниці, що виникли з географії, історії та світогляду їхніх людей. **2. Поняття** 1. Ідентичність 2. Незалежність 3. Сполука 4. Взаємодіяння 5. Перспектива **3. Питання для проведення розслідування** 1. Послуговуючись фізичними, демо-	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Пояснити питання, обмінюючись думками про подібності і відмінності між канадцями і американцями. 2. Скласти дослідні питання, щоб дослідити ті ділянки, де подібності чи відмінності могли б існувати тепер і в минулому. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- описуючи географічне положення Сполучених Штатів відносно Канади й цілого світу. -- читаючи й інтерпретуючи звіти події в історії і Канади, і Сполучених Штатів. -- читаючи й інтерпретуючи карти (мапи) Сполучених Штатів, (напр., фізичні прикмети,

ванні й оцінюванні, ототожнюючи історичні і сучасні обставини, з приводу яких канадцям приходилось поважно призадуматись над тим, які стосунки вони бажають мати зі Сполученими Штатами Америки.

-- Які бувають обставини, в яких канадці мусять вирішувати чи затримати свою унікальну канадську ідентичність, чи бути такими як американці? Обміркувати події в щоденному житті, (як наприклад, стеження за телевізією, святкування святкових днів, відбування вакацій, хід на закупівлю), а також і історичні події.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення об'єктивности, досліджуючи те, до якої міри особисті й родинні діяльності відображують унікально канадську перспективу, чи поєднання канадсько-американського способу життя.

графічними або економічними схемами, які є головні географічні райони Сполучених Штатів Америки?

2. Які великі подібності і відмінності існують між цими районами і районами Канади?

3. Які спільні й відмінні погляди та вчинки виявились у історичному епізоді, що включав і Канаду, і Сполучені Штати Америки?

4. Які існують тепер сполуки між Канадою і Сполученими Штатами? (Взяти до уваги економічні, політичні і культурні відносини.)

5. Які є найважливіші культурні відмінності між обома націями? (Напр., взяти до уваги національні святкові дні.)

місцеположення ресурсів і розміщення населення).

-- переводячи інтерв'ю у школі і в громаді, щоб установити, як канадці бажають бути самостійними, чи взаємозалежними від американських сусідів.

-- користаючись „Юнацьким атласом Альберти", щоб поробити висновки про наші відносини зі Сполученими Штатами.

4. Проаналізувати і оцінити дані, пояснюючи різні погляди про ідеальні канадсько-американські відносини.

5. Оформити синтезу даних, узагальнюючи про подібності і відмінності між канадцями й американцями.

6. Оцінити альтернативи і цілою клясою дійти до рішення про те, як канадці повинні, чи не повинні перевершити американський спосіб життя.

7. Обміркувати можливість приміненння такого пляну, який допоможе людям у школі й громаді набути побажану національну чи культурну ідентичність.

8. Оцінити уживаний процес дослідження, обговорюючи нові поняття даної проблеми та практичне застосування набутого знання.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Проявити зрозуміння і симпатію щодо поглядів висловлених іншими в клясі чи в окремих малих групах.

2. Вибрати відповідний зразок роблення рішень щодо призначення завдань у малих групах, (напр., зацікавлення, джерела-ресурси).

		3. Член малої групи сприймає конструктивну критику і користає з неї. 4. Причинятися до „добра громади", виявляючи свої турботи про позитивну канадську ідентичність, включаючи побажані прикмети (якщо є такі) американського способу життя і звичаїв.

ТЕМА А: ЯК ЛЮДИ У ДАВНІШИХ ЧАСАХ ЗАСПОКОЮВАЛИ СВОЇ ПОТРЕБИ

ШОСТА КЛЯСА
ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

У цій темі учні застановляються над основними людськими потребами і поділяють їх на такі групи: фізичні (матеріяльні, напр., харчі, притулок), психологічні, (напр., значення життя, розвиток особистих талантів) і суспільні, (напр., спілкування з іншими, суспільний лад). Різні потреби слід опісля дослідити, щоб пізнати, як з них виринали проблеми, і як їх розв'язували окремі одиниці й групи у добі давніх цивілізацій. Зміст вибирати зі стародавніх Середземноморських цивілізацій, (напр., грецька, римська, єгипетська) або з Доколюмбійської Америки, (напр., цивілізація майя, інків, ацтеків).

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Суспільна рівноправність/Особистий успіх
Як найкраще зорганізувати суспільство, щоб задовольнити основні потреби людей?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 2.2 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити суспільну різноправність і особистий успіх як дві важливі вартості людей, на основі яких вони можуть вирішувати питання щодо основних потреб. 2. Описати причини, чому члени суспільства воліють суспільну рівноправність і причини, чому вони воліють особистий успіх як засіб для заспокоєння своїх основних потреб. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, порівнюючи вартості суспільної структури з чіткою основою суспільного наверствування, з вартостями суспільної структури без чіткого суспільного наверствування. -- Які є „за" і „проти" щодо суспільної структури з чітким наверствуванням? Без чіткого наверствування? Як кожна з цих суспільних структур намагається дати людям змогу заспокоювати свої основні потреби?	**1. Узагальнення** Усі люди мають схожі фізичні (матеріяльні), суспільні і психологічні потреби. Спосіб заспокоєння таких потреб різнився на протязі часу і з країни до країни. **2. Поняття** 1. Основні потреби 2. Суспільна зміна 3. Структура суспільних верств 4. Рівноправність можливостей 5. Цивілізація **3. Питання для проведення розслідування** 1. Як історики і археологи допомагають нам вивчати стародавні цивілізації? Як уживаються рукотворні речі, скам'янілі залишки, ілюстровані дані, усні традиції і записи, щоб допомогти нам зрозуміти давнє минуле?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, парафразуючи різноманітність джерел (посібників) відносно заспокоювання людських потреб і ототожнення конкуруючих вартостей. 2. Скласти дослідні питання і підходи, окреслюючи способи для дослідження проблеми в одній або кількох стародавніх цивілізаціях. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи решіткову систему географічної ширини-довготи на нескладній карті (мапі) світу або на глобусі (ґльобі), щоб знайти місця цивілізації (-ій), які вивчаються. -- записуючи головні події в цивілізації, про яку йде мова, на часосхемі, яку приготував учитель. Це вимагає праці над хронологією: до Христа (B.C.) і після Христа (A.D.).

спокоювати свої основні потреби?

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, віддаючи перевагу заходам розв'язки питань щодо основних потреб.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самопонятття (самозрозуміння), рахуючи себе спроможним (спроможною) допомагати іншим у заспокоюванні їхніх основних потреб.

2. Розвинути наставлення толерантности до поглядів інших щодо суспільної стратифікації та побудови.

3. Розвинути симпатію до людей в минулому й тепер, які були неспроможними заспокоїти свої основні людські потреби.

2. Де розміщувалися декотрі стародавні цивілізації? Який був там край і клімат? Як люди використовували своє середовище для заспокоєння потреб харчів, одежі, притулку і транспортування?

3. Які є докази про стратифікацію суспільства у стародавніх цивілізаціях? На яких вартостях і переконаннях була побудована така система стратифікації?

4. Чим така система суспільної стратифікації допомагала людям заспокоювати свої основні потреби? Як робились рішення? Яку ролю сповняла більшість людей у процесі роблення рішень?

5. Які були важливі закони? На яких вартостях і переконаннях були побудовані ці закони?

6. Які були важливі релігійні вірування і звичаї? До якої міри релігійні вірування впливали на щоденне життя?

7. Які можливості мала окрема особа робити особисті рішення щодо заспокоєння потреб?

4. Проаналізувати і оцінити дані, розподіляючи їх на інформації з друкованих і недрукованих джерел про те, як заспокоювались різні потреби.

5. Оформити синтезу даних,

-- розвиваючи поняття про фізичні, психологічні і суспільні потреби, записуючи специфічні приклади кожного зокрема, і групуючи їх під окремими заголовками.

-- підсумовуючи інформації, укладаючи (індивідуальні) висновки досліджень (під час зайняття малої групи).

6. Розв'язати питання, подаючи і обороняючи узагальнення про зорганізування суспільства, щоб заспокоїти основні потреби.

7. Застосувати рішення, плянуючи, як можливо зорганізувати наше суспільство, щоб задовольнити особливу потребу.

8. Оцінити рішення і плян діяння, встановлюючи їхні можливі впливи на існуючу суспільну структуру та на поведінку людей.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, виявляючи думки про цивілізацію з допомогою гри чи виконанням ролі.

2. Інтерпретувати думки і почування свої і інших, парафразуючи звіт члена іншої групи, і просячи його/її сказати, чи парафраза точно передає думки у звіті.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому робленні рішень,

-- причиняючись, як член малої групи, розподіляючи завдання,

		призначуючи праці, та оцінюючи групове виконування обов'язків. -- проводячи переговори з іншими, у малій групі, щоб осягнути одностайну згоду щодо питання. 4. Причинятись до „добра громади", поділяючись з друзями потрібними матеріялами, та спрямовуючи їх до джерел інформацій, за якими вони шукають.

ТЕМА Б: ЯК ЛЮДИ У СХІДНІХ СУСПІЛЬСТВАХ ЗАСПОКОЮЮТЬ СВОЇ ПОТРЕБИ СЬОГОДНІ

ШОСТА КЛЯСА
ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

У цій темі зосереджується увагу над питаннями відносно заспокоєння фізичних, психологічних і суспільних потреб людей у Китаю чи Південно-східній Азії. Південно-східні азійські суспільства, які вивчається, можна вибрати з Маляйзії, Індонезії, Кореї, Таїлянду, Філіппінів або Гонконґу. Слід звернути увагу на подібність, а також і відмінності між проблемами, які люди у нашому суспільстві і в східніх суспільствах мусять розв'язати, щоб заспокоїти свої потреби.

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Технологічний розвиток/Збереження традицій
Чи суспільства Сходу і Заходу повинні заспокоювати свої основні потреби однаковими способами?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Ототожнити конкуруючі вартості технологічного розвитку та утримування традицій в Китаю чи в суспільствах Певденно-східньої Азії сьогодні. -- Які виявляються вартості, коли люди у східніх суспільствах прагнуть модернізації? -- Які прикмети сільського і родинного життя підказують те, що багато китайців/південно-східніх азіятів цінують власне забезпечення в традиції. **2. Розвинути компетенції** 1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, аналізуючи і протиставлячи Східні й Західні наставлення й вартості відносно технології й традиції. -- Які наставлення й вартості мають пожильці Заходу, що підтримують „матеріяльний добробут"? (Взяти до уваги, наприклад, освіту, розшуки за кращою технологією	**1. Узагальнення** Суспільства, з сильно укоріненими звичаями і традиціями, бувають часто неподатливі щодо засвоєння альтернативних способів заспокоювання основних потреб. Це відноситься і до західніх, і до східніх суспільств. **2. Поняття** 1. Перспектива 2. Звичаї і традиції 3. Міжкультурний обмін 4. Недостача 5. Міжнародні аґентства **3. Питання для проведення розслідування** 1. Де розміщені Китай і південно-східні країни Азії? 2. Як фізичне середовище впливає на спосіб заспокоєння основних потреб людей у країні/країнах, які досліджуємо?	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, кажучи декільком учням переповісти проблему своїми словами, після перечитання матеріялу відносно задоволення потреб у Південно-східній Азії чи в Китаю. 2. Скласти дослідні питання і підходи для набуття інформацій про вибране суспільство Східньої Азії. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- читаючи й інтерпретуючи карти (мапи), щоб знайти розміщення обговореної країни/обговорених країн у порівнянні з Альбертою. -- користуючись глобусом і 24-годинним годинником, для калькуляції дня й часу обговорюваних країн у порівнянні з Альбертою. -- користуючись мірилом (скалею) щоб визначити віддаль між

шуки за кращою технологією, поступ.)

-- Які наставлення і вартості мають селяни у Південно-східній Азії, що ніби підтримують віру у „забезпечення в традиції"? (Взяти до уваги, наприклад, почуття належности, обізнаність зі способами виконування діяльностей, успадкований авторитет, звичаї і обряди, згідність у громаді.)

-- Як ці два ряди наставлень і вартостей собі суперечать?

2. Розвинути компетенції аналізування й оцінювання, розглядаючи погляди інших осіб, з Китаю або Південно-східньої Азії, на наш світ.

3. Розвинути компетенції у робленні рішень, передбачаючи наслідки, якщо пожильці Сходу й Заходу засвоїли б собі декотрі прикмети другої сторони.

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення пошани до способів, якими нарід у східніх суспільствах заспокоює основні потреби.

2. Розвинути наставлення об'єктивности, перевіряючи свої власні думки про найкращий спосіб заспокоювання основних потреб.

3. Яке відношення мають традиції і звичаї у вибраних східніх суспільствах із способом заспокоєння основних людських потреб?

4. Які чинники викликали недавні проблеми безпритульних біженців у Південно-східній Азії?

5. На які труднощі натрапляють східні суспільства, у яких технологія Заходу могла б послужити частковою розв'язкою?

6. На які труднощі натрапляють західні суспільства, у яких східні суспільства могли б послужити частковою розв'язкою?

обговорюваними місцями і Альбертою.

-- користуючись умовними знаками карти (мапи), щоб визначити прикмети обговорюваних країн та віддаль між ними і Канадою.

-- порівнюючи площу обговорюваних країн з площею Альберти.

-- читаючи й інтерпретуючи схеми, стовпчасті схеми, картиносхеми і нескладні географічні таблиці, щоб знайти інформації про обговорювані країни.

-- переводячи інтерв'ю з досвідченими людьми про обговорювані країни, користуючись питаннями, які виготувала мала група учнів.

4. Проаналізувати і оцінити дані, пояснюючи порізнені точки зору людей у Канаді й у Східній Азії про способи заспокоювання основних потреб.

5. Оформити синтезу даних, формулюючи узагальнення про вплив культури на те, яким способом люди заспокоюють свої потреби, (наприклад, різниці щодо побажаних харчів).

6. Вирішити питання, знову зосереджуючись над тим, чи азійські і західні суспільства повинні користуватися однаковими способами заспокоювання своїх потреб. Обговорити і ясно визначити альтернативні розв'язки.

7. Застосувати рішення, складаючи плян підходу до питання пов'язаного із специфічними основними потребами, (напр., біженці), беручи до уваги становище людей Південно-східньої Азії.

8. Оцінити, під час дискусії з цілою клясою, вжитий спосіб дослідження. До корисних критерій можна включити такі питання: Чи спосіб навчання про Південно-східню Азію був добрий? Чи було досить джерел для дослідів? Чи було цікаво? Чи ми є більш чутливі до різноманітних способів заспокоювання людських потреб?

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, висловлюючи свій погляд, усно або писемно, уживаючи специфічні приклади про такі аспекти східніх суспільств, які канадці могли б засвоїти з користю.

2. Інтерпретувати думки і почування свої і інших, виявляючи зрозуміння дилем, на які натрапляють люди, змагаючись за своє існування і за людську гідність.

3. Брати участь у групових рішеннях, приймаючи і використовуючи з конструктивної критики щодо якоїсь думки чи процедури, якою поділяються члени групи.

4. Причинятись до „добра громади", виступаючи перед цілою клясою зі звітом, як представник малої групи.

ТЕМА В: ЗАСПОКОЄННЯ ПОТРЕБ З ДОПОМОГОЮ МІСЦЕВОГО, ПРОВІНЦІЙНОГО І ФЕДЕРАЛЬНОГО УРЯДУ

ШОСТА КЛЯСА
ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

Ця тема зосереджується над тим, як люди творять уряди для заспокоєння своїх потреб. Учні досліджують питання відносно уряду в Канаді на місцевому, провінційному і федеральному рівнях. Простежити принаймні одну справу історичну та одну сучасну про те, як уряд таку справу полагоджував. Для такого дослідження радиться розглянути ролю уряду в прокладенні шляху Канадської тихоокеанської залізниці (історичний момент) і ролю уряду в прокладенні північного трубопроводу (сучасний момент).

Конкуруючі вартості і суспільне питання

Спільна дія/Самовпевненість
Скільки відповідальности повинні уряди брати на себе, щоб заспокоїти потреби і бажання громадян?

НАСТАНОВИ ЩОДО ВАРТОСТЕЙ	НАСТАНОВИ ЩОДО ЗНАННЯ	НАСТАНОВИ ЩОДО УМІННЯ
Учні обслідять суспільне питання, щоб розвинути наступні розуміння, компетенції і наставлення. (Питання подані лише як зразок.)	Учні здобудуть зрозуміння наступного узагальнення і понять, як також і фактичні інформації відповідні до поданих питань.	Учні розвинуть компетенцію в наступних розслідувальних і співучасницьких уміннях. (Уміння в пунктах 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 1.8, 2.1, 2.4 наголошені для цієї теми.)
1. Розвинути розуміння вартостей 1. Визначити значення спільної дії і самовпевнености як два становища про обсяг відповідальности уряду щодо заспокоєння потреб і бажань громадян. -- Як далеко сягає відповідальність уряду в заспокоюванні потреб і бажань, якщо ми цінуємо спільну дію? Як далеко сягає відповідальність, якщо ми цінуємо самовпевненість? 2. Описати такі приклади, які виявляють, що спільна дія і самовпевненість мають значення в обслуговуванні громадян на місцевому, провінційному й федеральному рівнях. -- Які обслуговування, забезпечені урядом на місцевому, провінційному і федеральному рівнях, виявляють важливість спільної дії? Які обслуговування облишено пожильцям, щоб вони дбали самі про себе, чи про інших?	**1. Узагальнення** Уряд постає з усвідомлення, що для заспокоєння людських потреб спільна дія, часто, є успішніша, ніж дія одиниці. **2. Поняття** 1. Політика 2. Влада 3. Уряд 4. Вплив 5. Рівні уряду 6. Законопроєкт 7. Закон **3. Питання для проведення розслідування** 1. Що це таке „уряд"? Чому люди мають уряди? Яку особливу форму уряду маємо в Канаді? 2. Які потреби заспокоюють уряди? Які потреби облишено пожильцям,	**1. Розвинути розслідувальні уміння** 1. Ототожнити питання і зосередитися над ним, засобом дискусії малої групи про те, як далеко повинні уряди перебрати на себе відповідальність за заспокоєння специфічних людських потреб, наприклад, здоров'я, безпека. 2. Скласти дослідні питання і підходи, будуючи гіпотезу про наслідки, якщо б уряди перебрали на себе численні відповідальності за заспокоювання людських потреб. 3. Зібрати й упорядкувати дані, -- складаючи конспект з кількох головних точок відносно короткої статті про те, який вплив можуть мати громадяни на рішення уряду. -- переводячи опитування батьків або вибраних пожильців громади, користуючись питаннями і способами складеними малою групою, для придбання поглядів про те, які обслуговування повинен забезпечувати уряд.

2. Розвинути компетенції

1. Розвинути компетенції в аналізуванні й оцінюванні, ототожнюючи обставини з конкуруючими вартостями, у яких деякі члени суспільства думають, що уряди забагато роблять, а інші думають, що уряди роблять замало.

   -- Які можна знайти специфічні приклади, коли громадяни розходяться в думках про те, скільки потрібно допомоги від уряду? (Взяти до уваги, наприклад, медичне забезпечення, грошову сімейну допомогу, суспільну службу, забезпечення прав і свободи, захист споживачів.)

2. Розвинути компетенції у робленні рішень, передбачаючи наслідки зміни у мірі урядової допомоги щодо забезпечення обслуговувань для певних членів суспільства з різними потребами.

   -- Що могло б статися, якщо б уряди забезпечували кожного основним доходом (прибутком)? Що могло б статися, якщо б уряди зовсім не забезпечували бідних?

3. Розвинути наставлення

1. Розвинути наставлення самовпевнености, будучи спроможним брати ефективну участь у політичних процесах.

2. Розвинути наставлення пошани до демократичного процесу як засобу вирішування конфлікту.

3. Розвинути наставлення терпеливости до неясности, стримуючись із своїм осудом доти, доки не розглянуться погляди інших.

щоб вони їх заспокоювали?

3. Як побудовані місцеві, провінційні і федеральні уряди?

4. Як вибираються уряди?

5. Як уряди вирішують справи?

6. Які можуть виявитися думки про участь уряду в сучасній справі, (напр., пропонований північний трубопровід), беручи за основу історичний прецедент, (напр., прокладання Канадської тихоокеанської залізниці)?

   -- порівнюючи ролю уряду в історичних і сучасних обставинах, наприклад, прокладення Канадської тихоокеанської залізниці і запропонований північний трубопровід.

4. Проаналізувати і оцінити дані,

   -- накреслюючи на схемах і діяграмах вислід переведеного опиту про відповідні рівні урядового обслуговування.

   -- роблячи висновки про те, чому різні люди мають відмінні політичні переконання.

5. Оформити синтезу даних, визначаючи співвідношення між такою справою як заходи уряду поступово скоротити дану програму та суспільними і економічними наслідками таких заходів, так позитивними (заощадження народного гроша), як і неґативними (зменшення допомоги для декотрих людей).

6. Вирішити питання парляментарною процедурою, (напр., установлюючи і дебатуючи законопроєкт).

7. Застосувати рішення, укладаючи плян поменшення або збільшення специфічних урядових обслуговувань пов'язаних з питанням людських потреб.

8. Оцінити рішення, користуючись демократичними критеріями, наприклад, свобода слова, право більшости.

2. Розвинути уміння співучасти

1. Спілкувати ефективно, беручи участь у симуляції внесення і дебатування законопроєкту у Палаті Громад.

2. Інтерпретувати думки і почуття

власні й інших, проявляючи зрозуміння дилем, на які натрапляються політичні представники, намагаючись забезпечити відповідний рівень суспільного обслуговування.

3. Брати участь у груповій праці та у груповому робленні рішень, привчаючись висловлювати свою точку зору без монополізації дискусії.

4. Причинятись до „добра громади", ділячись з однокласниками джерелами (посібниками) і думками, які вони можуть використати для успішного закінчення завдання.

Поради для досягнення настанов, на які слід привернути особливу увагу

ПЕРЕДМОВА

У цьому документі виділено настанови з навчальної програми суспільних наук, на які слід звернути особливу увагу в клясах з українською мовою навчання. Настанови виділено з допомогою таких критеріїв:

1) учительський досвід,

2) розбіжності в уміннях і знаннях учнів,

3) настанови (завдання) української двомовної програми,

4) приписані учнівські навчальні матеріяли англійською мовою,

5) доступність (наявність) навчальних матеріялів українською мовою.

Отже, ці поради мають намір забезпечити вчителів додатковими підходами (прийомами) до навчання й тим-то сприяти учінню й навчанню в двомовних клясах. У цих же клясах зустрічаються учні з обмеженим знанням української мови й дається відчувати брак матеріялів українською мовою.

ПЕРША КЛЯСА: РОДИНИ

ТЕМА А: Я ЯК ОСОБА

Настанови щодо вартостей

1.2(а) Щоб допомогти учням засвоїти лексикон потрібний для усного описання поведінки людей у товаристві, скласти велику схему з малюнків. На малюнках показати зразки діяльностей, у яких беремо участь усією родиною, наприклад:

-- родина за столом під час їди,

-- родина розважається,

-- родина працює разом,

-- родина в церкві,

-- родина в школі (на концерті).

(б) Тоді скласти подібну схему, щоб показати те, що учні воліють робити самі (наодинці).

Настанови щодо знання

3.1 Використати малюнки (див. 1.2) й драматизацію, щоб допомогти учням засвоїти потрібний лексикон.

3.5 При порівнянні вищезгаданих схем (1.2(а), (б)) визначити спільні зацікавлення, спільні симпатії й антипатії, бажану й небажану поведінки. З цього викликати бесіду на тему: „Чому я люблю працювати (бавитися) з іншим(и)?" або „Чому я люблю дружитися?".

Настанови щодо вміння

1.5 Допомогти учням розпочати працю над схемами з малюнків.

1.6 З допомогою малюнків ознайомити учнів із обставинами, у яких треба підкоритися певним правилам (наприклад, вставання в чергу біля фонтанчика). Навести приклади обставин, у яких учень може вільно вибрати те, що буде робити не підкорившись певним правилам (наприклад, вибір ігор на майданчику на перерві).

1.8 Наостанку, як підсумкова діяльність, з допомогою малюнка викликати бесіду про те, чи змальована на малюнку поведінка є бажана чи небажана. Обговорити наслідки кожного роду поведінки й потребу правил і законів.

ТЕМА Б: Я У СВОЇЙ РОДИНІ

Настанови щодо знання

3.4 Скласти з допомогою учнів схему з малюнків, щоб показати життьові потреби немовляти (їжа, одяг, тепло, любов) й бажання дитини дошкільного віку (цукерки, іграшки, картки з фотографіями гокеїстів).

Настанови щодо вміння

1.2 Розпочати бесіду про те, звідки можемо довідатися про те, що роблять різні члени родини вдома й на праці. Вивісити малюнки, щоб показати джерела цих інформацій про зайняття різних членів родини.

1.3 Подати зразкові питання для проведення учнем інтерв'ю.

2.1 Викликати в учнів бесіду про відповідність ролей різних членів родини. (Чи бажано, щоб батьки працювали? Чи мама повинна варити їсти?)

2.2 Щоб учні виражали свої почуття, розпочати бесіду такими питаннями:

-- Що стається, коли батьки (тато й мама) працюють?
-- Чи ти любиш обідати в школі?
-- Чи ти волієш обідати вдома?
-- Чи мамі подобається те, що ти не можеш обідати вдома?

Настанови щодо вартостей

2.1 Приготовити нескладний запитник, щоб допомогти учням довідатися про роботу різних членів родини в господарстві й про причину такого розподілу роботи. Учні використовують ці дані для складання схем про розподіл роботи в родині.

ТЕМА В: КАНАДСЬКІ РОДИНИ

Настанови щодо вміння

1.2 При допомозі вчителя учні запитають один одного про те, що роблять суботами, у вільний час, на Свят вечір і т. д. Можуть питати про розваги на дозвіллі, їжу, участь у організаціях, взаємодію між членами родини.

1.6 Провадити бесіди на такі теми:

-- Чи бажано, чи небажано, щоб у нас були різні організації, різні культури (з особливими стравами, музикою, звичаями)? Чи бажано, щоб ми всі були однакові? Скласти плякати, щоб показати різні культури й традиції.

2.3 Заплянувати „вибори", на яких учні вибирають меню на шкільну забаву (Геловін, День св. Валентина). Звернути увагу учнів на засади „перевага більшости й компроміс", на поживність харчів. Інтеґрувати із здоров'ям.

ДРУГА КЛЯСА: ПЛЯНУВАННЯ СУСІДСТВ І МІСЦЕВИХ ГРОМАД

ТЕМА А: ДОСЛІДЖЕННЯ МОГО СУСІДСТВА

Настанови щодо вартостей

2.1 З допомогою питань поданих на стор. 30 у „Програмі навчання суспільних наук в Альберті 1981" провести бесіду про правила вашої школи. Порівняти й зіставляти правила про поведінку в клясі, у бібліотеці, у їдальні й на майданчику.

2.2 При розгляданні шкільних правил визначити ті, що учням подобаються. Провести бесіду про те, чого учні люблять саме ці правила. Списати їх на плякаті.

3.1 (Участь учня в бесіді й вибиранні можна приймати як „вклад" до групової праці.)

Настанови щодо вміння

1.2 Приготовити книжечку з малюнками, щоб змалювати (показати) шкільні правила.

1.3 Провести бесіду на тему: „Чому ми повинні сидіти тихо на лавках, аж поки не прийде вчитель?"

Використати такі зоровослухові засоби: діяфільми, комплекти картинок і фільми, де показується потреба підкорення правилам у товаристві. Запросити в клясу поліциста, медсестру, лікаря, дантиста чи сторожа, які володіють українською мовою.

1.5 Подати титульні слова, під якими учні клясифікують слова.

1.6 Запропонувати учням несправедливі правила до знайомої гри. Наприклад, до гри „Котик і мишка" запропонувати, щоб мишка мала змогу бігати по всіх-усюдах (далеко від зазначеного кола).

Запитати учнів:

-- Як впливає це нове правило на гру?

-- Варто його прийняти, чи ні? Якщо ні, то як його змінити?

1.7 Запросити сусідню клясу брати участь у цій грі, але без попередження про зміну правил. Провести бесіду про враження учнів. Списати їхні враження на схемі.

1.8 Попросити учнів змалювати на малюнку свої враження з нових правил.

2.1, 2.2, 2.3 див. 1.5, 1.6, 1.7, 1.8

2.4 Запросити сусідню клясу, щоб разом створити кращі правила гри.

ТЕМА Б: СУЧАСНІ КАНАДСЬКІ ГРОМАДИ

Настанови щодо вміння

1.2 Щоб порівняти вигоди в місті з вигодами на фармах, створити „стінопис".

1.3 Читати учням тексти, де описуються будинки й засоби пересування. По можливості вживати зоровослухові засоби.

1.5 Порівнюючи фарму й місто на стінописі (див. 1.2), визначити ресурси кожного з них та їхній вклад у загальне добро.

1.6 Ознайомити учнів із персонажами Марійкою й Тарасом. Марійка мешкає в місті, а Тарас на фармі. У обох зламані ноги. Діти описують, як і звідки кожний з них отримує медичну допомогу.

1.7 Діти пропонують, як найкраще доставити Тараса й Марійку туди, де отримають медичну допомогу.

1.8 З допомогою попередньої розмови допомогти учням зрозуміти вплив густоти населення на наше життя (у місті, на фармах).

2.1 Інсценізувати ці проблеми. Діти, як глядачі, оцінюють інсценізацію, звертають увагу на реалістичність представлення, висловлюються про вживання простору в цих поселеннях.

2.3 Пригадуючи інформації на стінописі (див. 1.2) з допомогою методи запиту, допомогти учнями вирішити, де вони хотіли б жити (у місті, чи на фармі).

ТЕМА В: СУСІДСТВА У СВІТІ

Настанови щодо вартостей

1.1 Перекласти й читати учням оповідання із складу лекцій для другої кляси (Тема В). Учні намалюють картинки, щоб показати життя індіянського хлопчика Малої Антелопи.

2.1 З допомогою малюнків діти порівнюють і зіставляють своє власне поселення з індіянським. Під кожним малюнком написати коротенький напис. (Див. Склад лекцій, 2 кляса, стор. 127.)

Настанови щодо знання

3.2 Перекласти й прочитати учням оповідання „Плянування у племені блад" (Склад лекцій, 2 кляса, стор. 132). Учні драматизують цей епізод і малюнками ілюструють процес плянування.

3.4 Запитуючи учнів, допомогти їм зрозуміти, чого індіянам довелося переселитися.

Настанови щодо вміння

1.2 Учитель провадить діяльність.

1.4 Див. 3.2.

1.8 Оцінювати здатність учня заплянувати індіянське поселення, заставляючи його намалювати таке поселення чи виробити макету з пластеліни.

ТРЕТЯ КЛЯСА: СПОСОБИ ЖИТТЯ В ІНШИХ ЧАСАХ І МІСЦЕВОСТЯХ

ТЕМА А: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ГРОМАД У КАНАДІ СЬОГОДНІ

Настанови щодо вартостей

2.1 Учні підбирають картинки, на яких показується групова робота (взаємозалежність).

Утворюють стінопис, щоб показати „ланцюг взаємозалежности", наприклад:

молоко → фармер → молочарня → крамар

Настанови щодо знання

3.1 Учні переглядають стінопис (див. 2.1), щоб відсвіжити знання про взаємозалежність у нашому поселенні. Показують своє знання про взаємозалежність при допомозі намальованого „ланцюга взаємозалежности", до складу якого входить сам учень.

3.7 Вивчити поселення й довідатися про його відомі продукти. На схемі намалювати й написати назви цих продуктів.

3.8 Зіставляти й порівняти місто й фарму. При допомозі питань привести учнів до зрозуміння взаємозалежности міста й фарми.

Настанови щодо вміння

1.2 (б) Розглядати поселення поза містом (на фармах). До стінопису (див. 3.1) додати поселення на фармах. Допомогти учням виражати гіпотези про наслідки посиленої „взаємодії" міста й фармерських поселень.

1.4 Див. 1.2 (б).

1.5 Провести усну діяльність із підсумками головних думок на письмі.

1.6 Влаштувати „вибори", на яких учні вирішують, чи дане поселення повинне стати менш, чи більш взаємозалежним з іншим поселенням.

1.7 Див. 1.6. Вирішити, що наше поселення повинне зробити.

ТЕМА Б: СПОСОБИ ЖИТТЯ КАНАДЦІВ У ІНШИХ ЧАСАХ

Настанови щодо вартостей

1.2 Підібрати й перекласти зрозумілою мовою матеріяли з відповідним змістом. Приготовити питання, щоб оцінювати зрозуміння учнями текстів. (Див. Склад лекцій, 3 кляса, стор. 60.)

1.6 Підібрати тексти, щоб допомогти учням зрозуміти користь групової праці й самостійної роботи. Провести довготривалі групові проєкти, наприклад, шиття ковдри. Улаштувати екскурсії: музей „Джон Вальтер", Форт-Едмонтон, Осередок багатокультурности в містечку Стовні-Плейн, Український музей і архів, Історичне село на Шандрах.

ТЕМА В: СПОСОБИ ЖИТТЯ В ГРОМАДАХ З ВІДМІТНИМИ РИСАМИ КУЛЬТУРИ

Настанови щодо знання

3.5 Показати фільм „Luchak's Easter", щоб ознайомити учнів із поняттями „звичаї" й „традиції". Познайомити учнів із традиціями й звичаями, якими українці в Канаді відрізняються від інших канадців. Показати фільм „Teach Me To Dance", щоб познайомити учнів із поняттям „тиск асимілюватися". Заставити учнів уявити, що випадок представлений у фільмі повторюється на концерті в їхній школі.

Що вони би зробили?

3.6 Приготовити нескладний запитник, щоб дати учням змогу назбирати інформації й звітувати про їхні висліди.

Настанови щодо вміння

1.1, 1.3, 1.6, 1.8 -- з огляду на брак відповідного матеріялу вчителеві доведеться підібрати й перекласти довідкові матеріяли.

ЧЕТВЕРТА КЛЯСА: АЛЬБЕРТА — НАША ПРОВІНЦІЯ

ТЕМА А: АЛЬБЕРТА — МИНУВШИНА, СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ: НАШІ ПРИРОДНІ БАГАТСТВА

Настанови щодо знання

2.3 Охорона природи

Щоб ознайомити учнів з охороною природи, улаштувати заняття, на яких вони навчаться зберігати ресурси (використання у виробництві зужитих бляшанок і паперу, заощадження паперу), дбати про звірів і лісонасадження. Приготовити тексти про охорону природи в Альберті.

2.4 Оточення

Ознайомити учнів із поняттям „оточення" з допомогою таких діяльностей: доглядання за оточенням, прибирання на майданчику, складання клясних правил, які мають забезпечити учнів здоровим оточенням у клясі. (Див. Glut Series, Department of Consumer Affairs.)

2.5 Техніка

Скласти коляж, щоб зобразити поступ техніки в засобах пересування від часів первісної людини дотепер. Утворити схему, щоб показати „пальне", чим живиться кожний засіб пересування.

Наприклад:	ЗАСІБ ПЕРЕСУВАННЯ	ПАЛЬНЕ
	ходьба	їжа
	їзда на тварині	їжа
	автомашина	ґазоліна (бензина)
	і т. д.	

2.6 Споживання

Улаштувати екскурсії до заводів, де переробляють (обробляють) зуживані продукти (бляшанки, папір, лахміття й т. д.). Визначити різні роди споживання. Вивчати роботу папірні. Визначити лісопродукти й відходи лісопромисловости (напр., дрова, папір, кленовий цукор, фарби, клеї).

3.6 Підібрати тексти на такі теми: гірництво, рільництво, виробництво. Провести бесіду про потрібні знаряддя, машинерію й сировину в цих промисловостях.

З допомогою текстів і мовних вправ підготовити учнів до екскурсій до фабрик одягу, пивоварень, крамниць, де продають содову воду, фабрик м'ясних продуктів і т. д.

Настанови щодо вміння

1.3 Відшукати матеріяли українською мовою -- атласи, карти доріг, графіки, синоптичні карти.

1.4 Провести бесіду про те, як найкраще використати воду й землю. (Чи місто Едмонтон повинне присвоювати рільні землі під будівництво?) З допомогою давньої й сучасної карт порівняти колишній Едмонтон із сучасним. (Чи мешканці Едмонтону повинні посадити городи на подвір'ях ззаду своїх домів, чи посадити траву або вкласти (збудувати) цементові патіо?)

2.1 Приготовити напрямні питання для дослідів. Зготовити для учнів тексти українською мовою. Підсумувати дані в пунктах і оцінювати їх. Наголосити такі чинники: густота населення, недостача матеріялів, приріст населення, охорона природи й забруднення оточення.

2.3 Заплянувати сусідство в Едмонтоні. Усією групою вирішити, де будуть парки, спортивні заклади, велосипедні доріжки й т. д. Утворити загальний плян, вибираючи голосуванням окремі деталі з групових плянів. (Можна приготовитися до плянування прогулянками по сусідстві.) У газетах підшукати статті про нещасливі випадки в сусідстві, які є наслідками поганого плянування. Запросити радника-українця (олдермена), щоб обговорити плянування в Едмонтоні.

ТЕМА Б: АЛЬБЕРТА — МИНУВШИНА, СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ: НАШІ ЛЮДСЬКІ БАГАТСТВА

Настанови щодо знання

2.5 <u>Продуктивність</u>

Приготовити тексти про харчову промисловість у Альберті в різних епохах (на початку сторіччя, у 30-их роках, тепер), щоб звернути увагу учнів на те, як задовольняються основні людські потреби (напр., потреба їжі й одягу). Після відповідної мовної підготовки учнів улаштувати екскурсію до пекарні, до фабрики, де виготовляють сир або до фабрик харчових консервів. Щоб наголосити контраст між давнім і сучасним, відвідати Форт-Едмонтон. Учні складають звіт з малюнками.

2.6 Винахідливість

Провести бесіду про те, як промисловість може забезпечити людей основними потребами, тим-то даючи їм змогу інакше (не працею) займатися й розважатися. Утворити порівняльні схеми (напр., сучасна молочарня, кухня фармерської хати).

Настанови щодо вміння

1.1 Див. 2.5.

Провести бесіду про те, чи родина повинна далі виготовляти харчі вдома традиційними способами, чи купувати готові харчі в крамницях.

1.2 Допомогти учням утворити питання, щоб скеровувати дослідження про певний вид їжі чи одягу. Приготовити матеріяли українською мовою.

1.6 Провести бесіду про використання дозвілля так, щоб учні вирішили корисно використати свій вільний час для розваги чи самоосвіти. Використати дані про заняття дітей у інших часах. (Див. Prairie Boy's Summer, Prairie Boy's Winter.)

2.2 Скласти коляж виразів обличчя. Провести бесіду про вирази обличчя й причини цих виразів (злидні, журба, труднощі, захоплення, гордість).

ТЕМА В: ЗВ'ЯЗОК АЛЬБЕРТИ З КАНАДОЮ І ЗІ СВІТОМ

Настанови щодо знання

3.6 Прослухати новини на українській радіопередачі. Аналізувати новини про політичні й економічні зв'язки Альберти з іншими частинами Канади й можливі наслідки цих зв'язків.

На схемах показати:

i) Імпорти й експорти (увіз/вивіз) -- економічні користі

ii) Фільми, платівки, книжки -- культурні, суспільні користі

iii) Розподіл політичних компетенцій між федеральним, провінційним і місцевим урядами -- політичні користі

П'ЯТА КЛЯСА: КАНАДА — НАША КРАЇНА

ТЕМА А: КАНАДА — ДОСЛІДЖЕННЯ І ЗАСЕЛЕННЯ

Настанови щодо вміння

1. Розслідувальні вміння

1.1 Провести бесіду про конфлікти між учнями в двомовних клясах і учнями в звичайних клясах. Прочитати й обговорити спомини українських піонерів. При цьому вчитель списує думки учнів на таблиці й допомагає їм з мовою, подаючи їм потрібні українські слова й вирази.

1.2 Інтеґрування з мовними діяльностями: Грати гру „Хто що робив", у якій учитель називає дії, а учні вгадують, хто таке робив (торгівці, звіролови, поселенці, англійці, французи).

1.3, 1.4, 1.5 Інтеґрування з мовними діяльностями: Приготовити тексти для розуміння причин і наслідків, використовуючи теми й лексикон із суспільних наук.

1.7 Допомогти учням висловити свої погляди.

2. Уміння співучасти

2.3 Провести шаради при допомозі писемного стимулу. Окремі учні чи малі групи драматизують певний вид взаємодії, а решта кляси вгадує, який саме.

2.4 Учні двомовної кляси запрошують „звичайних" учнів на святкування чи культурну виставу.

Настанови щодо знання

Щоб вияснити поняття „міжкультурний контакт", „окремішність", „сила", улаштувати інтерв'ю з українськими піонерами в школі чи поза школою. Узагальнити переживання наших піонерів і порівняти їх з переживаннями представників інших етнічних груп.

(Див. 3.2, 3.3, 3.5, 3.6, 3.7 унизу.)

Настанови щодо вартостей

1.1 Щоб дати учням змогу зазначити згадані вартості, пригото-

вити мовні діяльності, використовуючи засвоєні в суспільних науках знання й слова. (Див. 1.1, 2.1.)

2.1 Провести заняття всією клясою. (Учитель грає ролю „мовного помічника". Див. Тема А, Уміння 1.1.)

ТЕМА Б: КАНАДА — ІНДУСТРІЯЛЬНИЙ РОЗВИТОК З РАЙОНУ В РАЙОН

Настанови щодо вміння

1.1 Щоб допомогти учням назбирати дані способом „brainstorming", подавати їм потрібні слова й списати їхні думки.

2.1 Скласти питання групою (цілою клясою).

Інтеґрування з мовними діяльностями: Приготовити діяльності, щоб допомогти учням пізнати в людей наставлення до різних питань і вияснити причини таких наставлень.

2.3 Див. Тема А, Уміння 2.3.

2.4 Див. Тема А, Уміння 2.4.

Настанови щодо знання

Щоб виконати настанови щодо знання, слід:

i) переглянути фільми й діяфільми англійською мовою, а провести бесіду про них по-українському;

ii) при перегляданні діяфільма читати текст українською мовою й провести опитування тією ж мовою;

iii) приготовити матеріяли українською мовою (схеми, графіки, карти);

iv) провести розмови, при яких учитель виступає як „мовний помічник", допомагаючи учням висловлюватися українською мовою.

Настанови щодо вартостей

1.1 Інтеґрування з мовними діяльностями: Приготовити діяльність, у якій учні вчаться визначати „Хто би сказав . . .?", тобто, яких ставлень можна сподіватися в людей у різних районах Канади.

2.1 Приготовити мовну діяльність, щоб допомогти учням пізнати припущення, які лежать у основі певних ставлень. Напр.. „Він сказав таке й таке, бо . . .".

2.2 Приготовити мовну діяльність „Що було б найкорисніше?", щоб розширити лексикон учнів, допомогти їм висловлюватися й одночасно скерувати увагу на питання Теми Б.

2.3 Утворити гіпотетичні (уявні) випадки як підготовку до висловлення учнями своїх власних думок і поглядів.

ТЕМА В: НАЙБЛИЖЧИЙ СУСІД КАНАДИ: СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Настанови щодо вміння

1.1, 1.2 Див. Тема А, Настанови щодо вміння 1.1.

1.3 Використати карти українською мовою.

1.4 Різні точки зору змалювати в „коміксах", вставляючи типічні погляди в „хмаринках".

1.5, 1.6, 1.8 Див. Тема А, Настанови щодо вміння 1.1.

Настанови щодо знання

Розширити знання, які учні здобули при праці над темою Б. Див. Тема Б, Настанови щодо знання.

3.3 Інтеґрування з мовними діяльностями: Читати учням тексти й провести напрямне запитування учнів.

3.4, 3.5 Див. Тема А, Настанови щодо вміння 1.1.

Настанови щодо вартостей

1.1 Щоб підготовити учнів, провести мовне заняття, при якому учні визначають „Хто би так сказав, канадець чи американець?".

1.2 Див. Тема А, Настанови щодо вміння 1.1.

2.1 Провести діяльність, щоб допомогти учням визначити галузі вільного вибору в канадсько-американських відносинах. Потім розглянути, як канадці використали ці можливості.

ШОСТА КЛЯСА: ЗАСПОКОЄННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ

ТЕМА А: ЯК ЛЮДИ В ДАВНІШИХ ЧАСАХ ЗАСПОКОЮВАЛИ СВОЇ ПОТРЕБИ

Настанови щодо вартостей

3.3 Викликати емпатію до інших (у минулому, сьогодні). (Тут можна включити матеріяли з історії України.)

а) У минулому

Познайомити учнів із життям Тараса Шевченка. Читати його життєпис (Наші скарби, стор. 28 - 43) або книжку Little Taras (написала Hannah Poloway).

б) Сьогодні

Порівняти стан основних свобід (слова, релігії й т. д. у Канаді та в комуністичних країнах.

Настанови щодо знання

3.3(а) Порівняти войовниче суспільство (пересичене аґресивністю) з миролюбним суспільством. Зіставляти їх із суспільством, яке виникло внаслідок протидії аґресії. (Див. Наші скарби, стор. 82; Ходіть зі мною, стор. 92.)

(б) Розглядати особливості кожної суспільної кляси (фахи, обичаї). Списати дані на схемі. На базі особливостей кляс у даному суспільстві зробити висновки про вартості й вірування того суспільства.

3.4 Користуючись ілюстрованою схемою, на якій показано клясову структуру, вирішити, котрі основні потреби може задовольнити кожна кляса. Визначити, котра кляса робила найзначніші рішення.

3.5 На схемі виписати закони даного суспільства. Порівняти його закони з нашими. Переглянути ще раз вірування того суспільства (Див. 3.3(б)) й провести діяльність, у якій учні визначають, до якого суспільства належать дані закони й вірування.

3.7 Скласти список тих питань, що представники різних кляс мали змогу вирішити.

Наприклад: Зазначіть те, що смерд мав змогу робити

а) . . .
б) . . .
в) . . .
г) . . .

Настанови щодо вміння

1.2 Провести розмову про те, звідки можемо довідатися про дану цивілізацію. Скласти список можливих джерел.

1.5 Подати відомості учням так, щоб вони самі могли конспектувати їх. Наприклад, вони переглядають діяфільм і записують нотатки українською мовою.

2.2 Заставити учнів приготовити нариси (з ілюстраціями) на різні теми. Учні слухають нариси й конспектують їх. Провести опитування учнів про зміст нарисів.

2.3 Приготовивши потрібні матеріяли, заставити учнів написати нариси групами.

DATE DUE SLIP

NOV 12 '87

H 69 A256 1983 GR-1-12
PROHRAMA NAVCHANNIA SUSPIL NYKH
NAUK V AL BERTI 1981 --

39878981 CURR HIST

000020247441

ACCOPR

25071 — BLACK / NOI
25072 — BLUE / BLEU
25078 — RED / ROUG
25075 — GREEN / VER
25074 — GREY / GRI
25073 — R. BLUE / BLEU
25079 — X. RED / ROUG
25070 — YELLOW / JAU
25077 — TANGERINE

ACCO CANADIAN COM
COMPAGNIE CANADIENN
TORONTO

H 69 A256 1983 gr. 1-12
Prohrama navchannîà
suspil'nykh nauk v Al'berti
1981. -

39878981 CURR HIST

CURRICULUM GUIDE

For Reference

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM